

100146
พระบารมี ๑๐ ทิศ

ท่านอัสสเถร วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

แปลและเรียบเรียง

ไปทอดกฐินอีสาน ของ ส.บุญรัตน์พันธุ์

สร้างเป็นธรรมทาน

เนื่องในงานทอดกฐินและผ้าป่าสามัคคี

ประจำปี ๒๕๑๕

และเปิดฉลองสมโภชถนนพุทธดำเนิน

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๘ - ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

นิทานพจน

เรื่องพระบารมี ๑๐ ทศน์ ข้าพเจ้าแปลและเรียบเรียงคัด
คองมาจากหนังสืออรรถกถาข้อปรมัตถ์ที่ป็น ซึ่งเป็นหนังสือ
อธิบายความของพระคัมภีร์จริยาปิฎก ก็แหละ พระคัมภีร์
จริยาปิฎก นั้น นับเป็นพระคัมภีร์ ๑ ใน ๑๖ พระคัมภีร์
แห่งพระสุตตันตปิฎก แผนกขุททกนิกาย ซึ่งมีชื่อตามลำดับ
ดังนี้ ๑. ขุททกปาฐ ๒. ขมมปท ๓. อุทาน ๔. อิติวุตตก
๕. สุตตนิปาต ๖. วิมานวตถุ ๗. เปตวตถุ ๘. เถรคาถา
๙. เถรคาถา ๑๐. ชาตก ๑๑. มหานิทเทส ๑๒. จุฬนิท-
เทส ๑๓. ปฏิจจมกิทามคค ๑๔. อปทาน ๑๕. พุทฺธวัด
และ ๑๖. จริยาปิฎก

พระบารมี ๑๐ ทศน์มีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์จริยาปิฎก
ทั้งบาลีและอรรถกถา มีข้อความวิจิตรพิสดารมาก ทั้งเป็น
เรื่องที่น่าสนใจน่าศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องราวประการถึง
พระจริยาอนุภาพของสมเด็จพระพุทฺธองค์ เมื่อทรงด้วยพระ

(๕)

ชาติต่าง ๆ ในปางอดีต พระจริยาวัตรแต่ละประการนั้นล้วน
เป็นทิวฐานุคติและเป็นแบบอย่างอันดี แม้แก่อนุชนสมัยปัจ
จุบัณนี้ แต่ณทันทาพเจ้าแปดและเรียบเรียงคัดคองมา เพื่อ
เป็นเครื่องประดับสติปัญญาแต่เพียงเล็กน้อยตามสมควรแก่
เหตุและเวลา ผู้ใคร่จะศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวางใน
พระบารมี ๓๐ ทศนี้ โปรดหาอ่านในพระคัมภีร์จริยาบิฏก
และอรรถกถาข้อปรมาตถที่ป็นนเกิด.

๐๕๓๕๕

วัดมหาธาตุฯ นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี
วันที่ ๒๘ ตุลาคม '๒๕๑๕

คำปรารภ

การทอดกฐินผ้าป่าด้ามักคืบประจำปีสำหรับข้าพเจ้า
และคณะ ณ วัดศรีพิมณ บ้านโค่น อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ นี้ กำหนดวันที่ ๑๘-๑๙
พฤศจิกายน ๒๕๑๕ มีการเปิดและฉลองสมโภชถนนพุทธค้ำ-
เนิน และทอดกฐินผ้าป่าแก่วัดทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในเส้นทางถนน
พุทธค้ำเนินหมดทุกวัดอีกด้วย ดังนั้น คณะกฐินด้ามักคืบ
จึงมีการรวมตัวกันหลายฝ่ายดังนี้ คือ คณะวัดมหาธาตุ,
ยุวราชรังสฤษฎิ์ ๓ ถิ่นศักดิ์แห่งชาติ ๓ และคณะกรรมการ
มูลนิธิส่งเสริมสวัสดิภาพสตรี ๓ ทั้งนี้โดยอุปถัมภ์ให้ข้าพเจ้า
เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ดร. บุณรศ บิณฑิต เป็น
ประธานฝ่ายคฤหัสถ์ วัดศรีพิมณมีพระภิกษุจำพรรษา ๒๑ รูป
ด้ามเงิน ๑๑๒ รูป รวม ๑๓๓ รูป ศิษย์วัด ๒๖ คน

ที่แห่ง วัดที่อยู่ในรัศมีของสายทางถนนพุทธค้ำเนิน
นี้มี ๘ วัด คือ ๑. วัดบ้านบ่อแก ๒. วัดบ้านชาด ๓. วัด
บ้านขามบ่อ ๔. วัดบ้านโจด ๕. วัดบ้านโพธิ์ ๖. วัดศรีพิมณ

(๖)

บ้านไค้น ๘ วัดบ้านดงกลาง และ ๘ วัดบ้านดงเก่า ใน
๘ วัดนี้ วัดใดมีเจ้าภาพทอดกฐินแล้วเราก็ตอดผ้าป่า วัดใด
ไม่มีผู้ทอดกฐินเราก็ตอดกฐิน ตกตงได้ทอดกฐิน ๓ วัด คือ
๑ วัดศรีพิมลบ้านไค้น ๒ วัดบ้านโจด ๓ วัดบ้านดงเก่า ที่
เหลืออีก ๕ วัด ๖ กับวัดกลางเมืองเก่าซึ่งคณะจะไปพักแรม
ในคืนวันอาทิตย์ ทอดผ้าป่า รวมทั้งกฐินและผ้าป่าเข้าด้วย
กันจึงเป็น ๘ วัด ๘ กองพอดี เป็นอันคณะเราได้บำเพ็ญบุญ
กฐินและผ้าป่าสามัคคีพิเศษร่วมกันประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕
ด้วยประการฉะนี้

ในการทอดกฐินและผ้าป่าครั้งนี้ นอกจากวัดศรีพิมล
กำหนดไว้ว่า . สำหรับวัดที่ทอดกฐินถวายปัจจัยบำรุงวัดจำ
นวนวัดละ ๓,๐๐๐ บาท สำหรับวัดที่ทอดผ้าป่าจำนวนวัดละ
๕๐๐ บาท ส่วนที่ทอด ณ วัดศรีพิมลนั้น จะได้นำปัจจัยส่วน
ที่เหลือไปสมทบทุนสร้างถังน้ำบาดาลอย่างหนึ่ง สมทบทุน
สร้างกำแพงแก้วศาลาอุโบสถอย่างหนึ่ง สมทบทุนมูลนิธิวัด
ศรีพิมลอย่างหนึ่ง และสมทบทุนปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดเก่า
บ้านไค้น ซึ่งคุณหญิงศิริการภักดีเป็นเจ้าศรัทธาอย่างหนึ่ง

และจะได้เริ่มปฏิสังขรณ์ซ่อมแปลงกันหลังจากการทอดกฐิน
ผ่านไปแล้ว

ส่วนถนนพุทธดำเนินนั้น ตั้งต้นแยกจากถนนหลวง
สายบ้านทุ่ม—อำเภอเมืองจันทบุรี ตรงที่บ้านบ่อแกตำบลพระบุ
(ก.ม. ที่ ๑๘ จากบ้านทุ่ม ก.ม. ที่ ๒๖ จากอำเภอเมืองจันทบุรี)
นับแต่บ้านบ่อแกถึงบ้านหาด ก.ม. ที่ ๓ ถึงบ้านขามบ่อม ก.ม.
ที่ ๕ ถึงบ้านโจด ก.ม. ที่ ๗ ถึงบ้านโค่น ก.ม. ที่ ๑๑ ถึงบ้าน
ดงกลาง ก.ม. ที่ ๑๒ ถึงบ้านดงเก่า ก.ม. ที่ ๑๓ ที่ดงหิน
ดุกวังदैวถึง ก.ม. ที่ ๑๒ ส่วน ก.ม. ที่ ๑๓ เป็นแต่แต่ง
คันดินไว้อย่างได้มาตรฐาน

มูลเหตุให้ดำริสร้างถนนสายนั้น ด้วยเหตุ ๒ ประ
การ คือ ประการแรก ตามปกติราษฎร ต. บ้านโค่น
และ ต. พระบุส่วนหนึ่งนั้น เมื่อจะไปจังหวัดขอนแก่น ต้อง
ข้ามแม่น้ำชีไปสู่ถนนมิตรภาพแล้วจึงจ้งรถต่อไปจังหวัด แต่
ทางสายนี้รถยนต์เดินไม่ได้ตลอดเพราะมีแม่น้ำชีกั้นอยู่ ประ
การที่ ๒ ในอนาคตอันใกล้ ทางบ้านเมืองจะคงก่อกำเภอชนบท
หมู่บ้านพระยีน ซึ่งอยู่เส้นทางหลวงสายบ้านทุ่ม—อ.เมืองจันทบุรี

(ก.ม. ที่ ๑๖ จากบ้านท่ม) เมื่อถึงเวลานั้นราษฎร ต. บ้าน
 ไค้น ต. พระบุส่วนหนึ่ง จักต้องไปติดต่อบรรณการที่อำเภอ
 ซึ่งจะต้องขึ้นใหม่ที่บ้านพระย่นน เมื่อจะต่อไปจังหวัดก็สะดวก
 เพราะทางหลวงแผ่นดินมีตลอดแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงดำริ
 สร้างทางจากบ้านไค้นมายังบ้านบ่อแก ซึ่งเรียกว่า ถนน
 พุทธดำเนิน เพื่ออนุเคราะห์ราษฎร ต. บ้านไค้นและ ต. พระ-
 บุในการที่จะเดินทางไปสู่อำเภอและจังหวัดได้สะดวกสบาย
 ดังกล่าวแล้ว

ได้เริ่มขุดดินซึ่งส่วนมากเป็นหินาจากราษฎรแล้วลง
 มือแล้วทางและกรุยทางให้เป็นรูปถนนด้วยแรงคน เมื่อ พ.ศ.
 ๒๕๐๗ โดยที่ข้าพเจ้าซึ่งขณะนั้นพักอยู่ที่สันติบาล ได้สั่งให้พระ
 ครูญาณดาร์โสภิต วัดบ้านขามบ่อม เจ้าคณะตำบลพระบุ
 ซึ่งลงมาเยี่ยมที่สันติบาล ให้เป็นประธานดำเนินการขุดดิน
 และขอแรงราษฎร ต. บ้านไค้น ต. พระบุ พร้อมด้วยกำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน ๒ ตำบล แล้วทางและขุดดินกรุยทางให้เป็นรูป
 ถนนขึ้น โดยความกว้าง ๑๐ เมตร แนะนำต่อไปว่า เมื่อทำ
 ดำเร็จเป็นรูปถนนแล้วให้พระครูญาณดาร์โสภิตไปหาเอาพระ

(๕)

พุทธรูปซึ่งเป็นพระประธาน จากวัดศรีพิมดบ้านโค้นไปยังวัด
บ้านขามบ่อมไค้โดย^๕ นมุตเหตุ^๕ ให้เรียกถนนสายนี้ว่าถนนพุทธ-
ดำเนิน ด้วยประการฉะ^๕นี้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ดร. บุญรอด บิณฑสันต์
ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง ร.ม.ช. กระทรวงพัฒนาการแห่ง
ชาติ โดยการขอรับรองของคุณหญิงดิษฐการภักดี ได้กรุณา
ไปตรวจดูการพัฒนาที่บ้านโค้น และได้ประชุม^๕ชี้แจงกับ
ประชาชนราษฎรณศาลาอุโบสถวัดศรีพิมด ใจความสำคัญ
คือท่านขอให้ราษฎรร่วมมือกับรัฐบาลทำการพัฒนาท้องถิ่น
ตามที่เห็นสมควรและตามที่จำเป็นเป็นอย่างดี ๆ ไป โดย
เฉพาะการสร้างถนนพุทธดำเนินจากบ้านโค้นไปเชื่อมต่อถนน
หลวงสายบ้านทุ่ม—มัญจาคีรี^๕เป็นอย่างหนึ่ง และนับว่า^๕
ความจำเป็น ทั้งราษฎรก็ต้องประสงค์ คณะราษฎรซึ่งมี
ข้าพเจ้าเป็นประธาน มีความยินดีอย่างยิ่งในอันที่จะร่วมกำลัง
กับรัฐบาล ทำการพัฒนาการท้องถิ่นตามที่ดร. บุญรอด
บิณฑสันต์ได้^๕ชี้แจงและขอความร่วมมือทุกประการ และ
พ.ศ. ๒๕๓๕^๕ หน่วยงานทศบาลจังหวัดขอนแก่น กับราษฎรบ้านโค้น

ได้ร่วมมือกันขุดสร้างคลองส่งน้ำเข้านา ยาวประมาณ ๘ ก.ม. และคิดตั้ง^๕ศูนย์ขนาดวัดผ่าศูนย์กลาง ๓๒ นิ้ว ๑ เครื่อง รายละเอียดดังกล่าวไว้ในคำปรารภหนังสือแจกในงานกุศล^๖ ดำรงค์ ประจำปีพ.ศ. ๒๕๑๓ แล้ว

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๑๔ คุณหญิงสุมานใจและคุณหญิง ดิษฐารักษ์ดี พร้อมด้วยคณะ ได้บอกบุญ “ทอดผ้าป่า พัฒนา” เมื่อเดือนพฤษภาคม รวบรวมเงินได้หมื่นบาทเศษ ซึ่งได้มอบให้วัดศรีพิมลส่วนหนึ่ง และยกส่วนที่เหลือให้แก่ โครงการสร้างถนนพุทธดำเนิน และโดยเมตตาธรรมของ ดร. บุญรอด บิณฑันต์ แขวงการทางบ้านไผ่ ได้ส่งรถ แทกริคเตอร์ รถเกรดถนน ไปช่วยเกรดถนนพุทธดำเนิน พูนดิน เป็นรูปคันถนนอย่างได้มาตรฐานตลอด แอ่งกรมการพัฒนา ชุมชนและได้มาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น กรุณา ให้ทุนค่าลงหินลูกรังรวมทั้ง ๒ รายการจำนวนเงินหนึ่งแสนเศษ ด้วยทุนจำนวนนั้นทางอำเภอเมืองขอนแก่นได้ประมูลให้ลงหิน ลูกรังเสร็จไปเป็นบางตอน ทำให้ใช้รถยนต์บนถนนสายนี้ได้ ตลอดปี นับว่าราษฎรได้รับความสะดวกในการคมนาคมชน มากกว่าแต่ก่อน แต่การลงหินลูกรังนั้นยังไม่ตลอดสาย และ ที่ลงแล้วก็ยังไม่ได้มาตรฐาน

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้ โดยเมตตาธรรมของ
 ดร. บุญรอด บิณฑพันธ์คือนั่นแหละ เขตการทางนครราช-
 ดำได้กรุณาให้รถแท็กซี่, รถคัท, รถเกรด และรถดำ-
 ไปช่วยซ่อมและเสริมสร้างถนนพุทธดำเนินอีก แต่ให้ทางวัด
 และราษฎรหาค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเอาเอง อธิบดีกรมการ
 พัฒนาชุมชนได้กรุณาอนุมัติเงินค่าน้ำมันเชื้อเพลิงให้จำนวน
 ๒๕,๐๐๐ บาท แขวงการทางบ้านไผ่ได้ส่งนายช่างไปควบคุม
 การงหินลูกรังและตกแต่งถนนตลอดกาดกำหนด จึงทำให้
 ถนนพุทธดำเนินได้รูปสมบูรณ์ได้มาตรฐานขึ้นกว่าแต่ก่อน
 คือถนนลูกรังตลอดสาย ใช้รถเกรดลูกรังและเกรดดินให้ได้
 มาตรฐานชนิกถนนประจำหมู่บ้าน เป็นผลให้ราษฎรตำบล
 บ้านไผ่ตำบลพระบุตลอดถึงผู้เกี่ยวข้อง ได้ใช้ถนนพุทธ-
 ดำเนินอย่างสะดวกสบายตลอดปี ทั้งฤดูแห้งและฤดูฝน เรา
 จึงกำหนดให้มีการประกอบพิธีเปิดและฉลองสมโภชถนนพุทธ-
 ดำเนินขึ้นในวันที่ ๑๘-๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ พร้อมกับการ
 ทอಕ್ಕฐินและผ้าป่าสามัคคี

ก็แหละ ในการประกอบพิธีเปิดและฉลองสมโภช
 ถนนพุทธดำเนินนั้น คงประกอบพิธีเปิดที่ถนน คือ ที่
 บ้านบ่อแก้วเป็นแห่งแรก โดยมีการกล่าวรายงานและ
 กล่าวตอบสนองตามระเบียบแล้ว ผู้เป็นประธานคือริบบิ้นซึ่ง
 ชิงไว้ที่เจ้าชุมประคำ แต่ณผู้เป็นประธานนำกระบวนเดินทาง
 ตามถนนต่อไปจนถึงปลายทาง ขณะเมื่อถึงชุมประคำประจำ
 หมู่บ้านนั้น ก็คือริบบิ้นทุกแห่งไป แต่มิได้มีการกล่าวและ
 และกล่าวตอบสนองเหมือนแห่งแรก ขณะที่ผู้เป็นประธาน
 คัดสายริบบิ้นแห่งแรกนั้น พระสงฆ์สดกษัยมงคลคาถาและมี
 การจุฑาธุช ตะไล เพื่อเป็นการประด่าทอและแสดงความชื่น
 ชมยินดี ในอันที่ได้มาซึ่งถนนอันหาค่ามิได้ และเป็นคุณ
 ประโยชน์อย่างเหลือหลาย แห่งต่อ ๆ ไปไม่มีการสดกษัย
 มงคลคาถา เพียงแต่จุฑาธุชและตะไล ในการนี้ทุก ๆ หมู่บ้านที่
 ถนนผ่านไป ร่วมสมานฉันท์เป็นเจ้าภาพด้วยกัน โดยทำชุม
 ประคำที่ถนนเข้าหมู่บ้าน ประดับตกแต่งถนนด้วยธงราว
 คอนกต่างคั่นมีการเจริญพระพุทธมนต์ และมีการมหรสพ
 ฉลองสมโภชกรฐินผ้าป่าและถนนทุก ๆ วัด วันรุ่งขึ้นมีการ

ถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระสงฆ์สามเณร ทั้งนี้ โดยต่าง
วัดก็ต่างกระทำตามสมควรแก่จิตวิสัยของตน ๆ เมื่อถวาย
กฐินหรือผ้าป่าแล้วเป็นอันเสร็จพิธี ด้วยประการฉะนี้

ส่วนผลงานการพัฒนาซึ่งอยู่ภายใต้การนำของข้าพเจ้า
นับแต่เวลาถึงทอดกฐิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มาจนถึง
ปัจจุบันนี้ มีผลงานที่ควรนำมาบันทึกไว้ให้ปรากฏเห็น ดังนี้

๑. การพัฒนาวัดศรีพิมล (๑) ปูชนิหารพระ
เจ้าทันใจด้วยกระเบื้องดินเผา ๖ เหลี่ยม สร้างฐานพระเจ้า
ทันใจโดยยกสูงขึ้นจากพื้นประมาณ ๕ ศอก แต่ยังไม่ได้ทำ
ถาดตาย ยกฉัตรโลหะ ๕ ชั้นขึ้นเบื้องบนพระเจ้าทันใจ
- (๒) ปฏิสังขรณ์กุฏิหลวงมาลา โดยปูพื้นด้วยกระดานปาเก้
เป็นบางตอน ทำเป็นพนหินขัดเป็นบางตอน กั้นห้องให้พระ
เณรอยู่ด้วยกระดานไม้สัก บานประตูเปิดขึ้นเป็นประตูเหล็ก
ยึด เปิดขึ้นกระดานฝาเฉพาะที่ผู้พัก และติดกันดาลโดยรอบ
- (๓) สร้างวัดกุฏิประจำกุฏิหลวงมาลา ด้านหลัง ๒ ห้อง
ฝาผนังก่อด้วยอิฐถือปูน พื้นปูด้วยกระเบื้องโมเสค หาดงา
ดงกะดี่ เป็นชนิดด้ามซี่มอย่างมาตรฐาน (๔) ทาสีฝาผนัง

ศาลาอุโบสถ ด้านในพร้อมทั้งเส้าเพดานระเบียงและประตู
 หน้าต่างใหม่ ซ่อมและทาสีเหล็กกลุ่กรงหน้าต่าง (๕) คณะ
 อุบาสกอุบาสิกาวัคคหิมา ๖ ด้ร้างรรมมาฉ้นจากไทย
 ใหญ่ประเทศพม่าถวายวัดศรีพิมล ๑ ด้ง (๖) ขาวบ้านจัว
 ต. สาวดี ด้ร้างกถองเพชขนาดใหญ่วัดผ่าคูนัยกลาง๘๐ซ.ม.
 พร้อมทั้ง^๕ชาต^๕ถวาย ๑ กถอง (๗) ขาวบ้านทองอินทร์
 อ. กุมภวาปี จ. อุดร ด้ร้างโปงไม้กถองขนาดใหญด้ง ๑๗๕
 ซ.ม. กว้างผ่าคูนัยกลาง ๔๖ ซ.ม. พร้อมทั้ง^๕ชาต^๕ถวาย ๑
 โปง (๘) ส้างพระพุทธรูปยืน แบบห้ามพระญาติโดย
 ใช้พระเศียรคิลาของเกาตมัยอยุธยา องค์บนค้วบนช้เมนต์
 โดยช่างชาวจังหวดอยุธยา แล้วยัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่
 วัดศรีพิมล เพื่อเป็นอนุสรณ์ดำหรับคุณโยมมารดาและคุณ
 โยมบิดา ถวายพระนามว่า พระจุฬศรีศาสดา ดำหรับ
 โยมแม่องค์หนึ่ง พระพุทธพินพาภิบาล ดำหรับโยมพ่อ
 องค์หนึ่ง (๙) ส้างห้องน้าสำหรับแขก ที่คานเหนือ
 เขตวิธุงคามด้มา ๑ ด้ง โดยมีห้องดำหรับอาบน้า ๒ ห้อง
 ดำหรับถ้าย ๕ ห้อง แบ่งเป็นฝ่ายชายและหญิงฝ่ายละ๒ห้อง

ฝานึงก่อด้วยอิฐ หนึ่งปูด้วยกระเบื้องโมเสก หักคามุงด้วย
กระเบื้องตุ๊กฟุกชนิดตอนใหญ่ ฝานึงตอนล่างติดกระเบื้อง
เคลือบสีขาว ด้วยทุนทรัพย์ของญาติโยมชาวนครหลวง ฯ

(๓๐) สร้างถั้วน้ำบาดาล แบบของกรมอนามัยชนิด ๒
ถังขนาดใหญ่ โดยกรมอนามัยให้ทุนอุปถัมภ์ ๓๔,๐๐๐ บาท
นอกนั้นเป็นของทางประชาชน ค่อท่อแป๊บน้ำส่งไปยังบริเวณ
ศาลาอุโบสถและศาลาอนามัย ยังทำไม่เสร็จ (๓๑) สร้าง
เครื่องสูบน้ำ สำหรับสูบขึ้นสู่ถังอีก ๓ เครื่อง ราคา
๘,๐๐๐ บาท (๓๒) สร้างกำแพงแก้ว ด้วยไม้แก่นหัดอ่อน
รอบบริเวณศาลาอุโบสถ ตามแนวเขตวัดสูงคามัดมา กว้าง
๕๐ ม. ยาว ๘๐ ม. โดยใช้ไม้แก่นหัดอ่อนยาว ๓ ศอก ผนัง
ห่างกันประมาณ ๘๐ ซม. แล้วใช้ไม้แก่นหัดอ่อนเป็นราว
พาดทับหัวเสา (ยังทำไม่เสร็จ) (๓๓) ผลการศึกษาพระ
ปริยัติธรรม ของภิกษุสามเณรวัดศรีพิมิต น.ช. ตรี ดัง
เข้าสอบ ๒๘ รูป สอบได้ ๓๓ รูป น.ช. โท ดังเข้าสอบ ๕๐
รูป สอบได้ ๓๘ รูป น.ช. เอก ดังเข้าสอบ ๔๕ รูป สอบ
ได้ ๗ รูป รวมดังเข้าสอบ ๓๓๓ รูป สอบได้ ๓๖ รูป สอบ
ตก ๗๗ รูป.

๒. การพัฒนาหมู่บ้าน (๑) ทางกรมการพัฒนา

ชุมชน ได้ยกหมู่บ้านโคกหินเป็นหมู่บ้านพัฒนาชนิดที่เน้นหนัก โดยมีพัฒนากรถึง ๒ นาย (๒) ตกแต่งถนนภายในหมู่บ้าน ๑๑ สายนั้น ให้แข็งแรงและมั่นคง โดยใช้รถเกรดเกรดดินให้ได้รูปมาตรฐาน และลงหินลูกรังเพิ่มเติมให้หนาขึ้นกว่าเดิมในสายที่เคยลงมาก่อน และลงหินลูกรังในสายที่ยังไม่ได้ลงมาก่อน ทำให้ถนนภายในหมู่บ้านแข็งแรงและเรียบร้อยช้นกว่าแต่ก่อน แต่ยังไม่ครบหมดทุกสาย ที่ยังเหลือเป็นส่วนใหญ่ (๓) ส่งท่อปูนซีเมนต์ ชนิดวัดผ่าศูนย์กลาง ๓๐ ซม. เป็นส่วนใหญ่ ชนิด ๔๐ ซม. เป็นส่วนน้อย ตามถนนสายต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่บริบูรณ์ทีเดียว (๔) โดยการอุดหนุนของกรมการพัฒนาชุมชน ได้ฝึกสอนวิชาชีพให้แก่ชายหนุ่ม ๒ แผนก คือแผนกวิชาเกษตรจำนวน ๓๐ คน แผนกวิชาช่างไม้และช่างปูนจำนวน ๓๐ คน ทั้ง ๒ แผนกใช้เวลาฝึกสอน ๓๐ วัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาชายหนุ่มให้มีสมรรถภาพในการประกอบอาชีพ และให้มีความรู้ดังสมควรตามภาวะและเหตุการณ์ ทั้งนี้โดยพัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอเสาะแสวงหาทำนุ

ทรงวุฒิในวิชานั้น ๆ จากวิทยาลัยขอนแก่นบ้าง จากหน่วย
ราชการต่าง ๆ บ้าง แล้วเชิญไปอบรมให้ปฏิบัติงานเป็น
รายชั่วโมง จากการสังเกตและระดับประทับใจว่าได้ผลตาม
สมควรแก่เหตุ ถ้าใช้เวลาดอนมากแถมมีการสอนคิดต่อกัน
ไปเป็นรุ่น ๆ จักเป็นประโยชน์แก่ชาคบ้านเมืองมากอย่าง
แน่นอน (๕) พัฒนาอาชีพเป็นตัวอย่าง เจ้าหน้าที่
หลายแผนกที่เกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งมีนายอำเภอเมืองเป็น
ประธาน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่สหกรณ์
เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ดินและน้ำ เจ้าหน้าที่ชลประทาน และ
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ได้ตกลงจะร่วมกันช่วยพัฒนา
เกษตรกรให้ทำนาตามแบบฉบับที่ผู้ทรงคุณวุฒิจะพึงกำหนดให้
เพื่อให้เพิ่มผลิตผล โดยจะทำกับราษฎรบ้านโคกเป็นแห่งแรก
เป็นแบบดัดจริต เมื่อเห็นผลประจักษ์แล้วจึงจักขยายให้แพร่
หลายทั่วไปในภายหลัง แต่ที่บ้านโคกเกิดภาวะฝนแล้ง
ชาคนาจจะทำนาข้าวได้ยี้ จึงตกลงจะนำให้ปลูกพืชฤดูแล้ง
เช่นถั่วลิสงเป็นต้น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ได้เชิญท่านผู้ทรง
คุณวุฒิไปอบรมแนะวิธีปลูกพืชฤดูแล้งตามหลักวิชา ที่ศาลา
ประชาคมบ้านโคกเป็นเวลา ๕ วัน ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ถึงวันที่

๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕ เพื่อเตรียมการลงมือทำงานอย่างจริงจัง
 ในฤดูดังกล่าวต่อไป (๖) ข้อมทำนบหรือฝายน้อย ซึ่งถูกน้ำ
 เซาะขาดเมื่อฤดูน้ำหลากปีที่แล้ว ตรงตำบองระหว่างทำนบ
 ห้วยปากกุดโคก (ฝ่ายเจ้าคุณ) กับบ้านดงเก่า ยาวประมาณ
 ๓ เส้น กว้างประมาณ ๘ ม. สูงประมาณ ๖ ศอก ๒๕๕๕
 โดยหน่วยสหกรณ์ที่ดินจังหวัดขอนแก่น กรุณาให้รถแทรก-
 เตอร์;รถคักและรถดำมาช่วย ใช้เวลาประมาณ ๒๐ วัน
 ราษฎรบ้านโศ้นบ้านดงจ่ายค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และช่วยบริการ
 ด้วยแรงอย่างอื่น ๆ ดำเร็จเป็นที่เรียบร้อยใช้การได้เป็นปกติ
 (๗) กรมสหกรณ์ที่ดิน ได้ตั้งกลุ่มสหกรณ์ประเภทสหกรณ์
 การบริการชนบทตำบลบ้านโศ้น เรียกว่า สหกรณ์ที่ดิน
 ศรีพิมลพัฒนา จำกัด ยืนยันว่าเป็นการช่วยราษฎรให้เกาะ
 กุมรวมกลุ่มกันเข้าเพื่อความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา สะดวก
 ในอันที่รัฐบาลจะพึงส่งเคราะห์ตามความมุ่งหมายต่อไป ซึ่ง
 นับเป็นงานอันมีคุณค่าและเป็นครั้งแรกสำหรับราษฎรตำบล
 บ้านโศ้น (๘) ผลการเรียนของนักเรียน ร.ร. ศรีพิมลวิทยา
 วัดศรีพิมล ประถมปลาย คือประถมปีที่ ๕ มีนักเรียนเข้าสอบ
 ๗๘ คน สอบได้ทั้งหมด ประถมปีที่ ๖ มีนักเรียนเข้าสอบ

๕๗ คน ตอบได้ทั้งหมด ประถมปีที่ ๗ มีนักเรียนเข้าสอบ
 ๕๙ คน ตอบได้ทั้งหมด รวมนักเรียนทั้งหมด ๑๙๔ คน ตอบ
 ได้หมดทั้ง ๑๙๔ คน

ก็แหละ ในการบำเพ็ญบุญทอดกฐินและผ้าป่าด้ามคู้
 ประจำปีนั้น ข้าพเจ้าเคยสร้างหนังสือธรรมแจกเป็นธรรมเนียม
 ทุกปีมา แม้ปีนี้ก็ได้สร้างหนังสือธรรมขึ้นแจกเหมือนทุกปี
 สำหรับพี่น้องเด็กได้หนังสือพระบารมี ๑๐ ทศ ดังที่ท่านถือ
 อ่านอยู่นี้ ข้าพเจ้าหวังว่าจักเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใน
 พระพุทธศาสนาตามสมควร กับได้นำ เรื่องไปทอดกฐิน
 ที่สถาน ของ ต. บุญยรัตพันธุ์ (คือคุณหญิงดิฐการภักดี)
 มาบอกไว้ในท้ายเล่มด้วย ทั้งนี้ เพื่อผู้อ่านจะได้ทราบว่า เมื่อ
 ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ กับปัจจุบันนี้ ดังต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป
 อย่างไร นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้พยายามเล่าเรื่องที่ได้เห็นมา
 และใช้ปัญญาวิจารณ์ดิชมไปตามเหตุการณ์ในสมัยนั้น ซึ่ง
 น่าอ่านและน่ารู้ยิ่งไม่น้อย ข้าพเจ้าจึงขออนุโมทนาและขอบ
 คุณผู้เขียนไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างมาก

(๒๐)

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้า และดร.บุญรอด บิณฑสันต์ ใน
ฐานประธาน ขออนุโมทนาสาธุการและขอบคุณคณะวัด
มหาธาตุฯ ๗ สถาบันทั่วประเทศ คณะกรรมการมูลนิธิตั้ง
เสริมสร้างวัดทิศาปาณดี และท่านผู้ใจบุญทั้งหลายที่ได้มีส่วนร่วม
การกุศลครั้งนี้โดยทั่วกัน และขออนุโมทนาขอบคุณประชาชน
ทุกหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมใจกันสร้างและรักษามณฑป ทั้ง
ได้ร่วมใจกันบริการในพิธีเปิดและฉลองสมโภชมณฑปพุทธคำเนิน
ครั้งนี้ด้วยดี และหวังว่าคงจักร่วมใจกันทะนุถนอมใช้และ
รักษามณฑปของเราให้ใช้ได้ตลอดกาลสืบไป.

๐๒๕๔๕

วัดมหาธาตุฯ นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี
วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

พระบารมี ๑๐ ทศ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ทานํ สีลญฺจ เนกขมมํ ปญฺญา วิริเยน ปญฺจมํ

ขณฺติ สจฺจมธฺธิจฺฉานํ เมตฺตฺตฺเพกฺขาติ เต ทสฺสาคิ

ก่อนแต่จะอธิบายความแห่งบารมี ๑๐ ประการ ขอ
ตั้งปัญหากรรมในบารมีนั้นก่อน ดังต่อไปนี้—

ปัญหากรรม ๑๖ ข้อ

๑. บารมี ได้แก่อะไร
๒. ท้าวว่าบารมี โดยมีอธิบายอย่างไร
๓. บารมี มีกี่อย่าง
๔. บารมี มีลำดับไว้อย่างไร
๕. บารมี มีลักษณะ, มีรส, มีผลปรากฏ และมี

ปทัฏฐานอย่างไร

๖. อะไร เป็นปัจจัยของบารมี
๗. อะไร เป็นความเศร้าหมองของบารมี
๘. อะไร เป็นความผ่องแผ้วของบารมี

๙. อะไร เป็นปฏิบัติของบารมี
 ๑๐. บารมี มีข้อปฏิบัติอย่างไร
 ๑๑. บารมี มีการจำแนกไว้อย่างไร
 ๑๒. บารมี มีการสังเคราะห์ไว้อย่างไร
 ๑๓. บารมี มีอุบายให้สำเร็จอย่างไร
 ๑๔. บารมี โดยกาดนานเท่าไร จึงจะสำเร็จ
 ๑๕. บารมี มีอันสิ่งดีอย่างไร และ
 ๑๖. บารมี มีผลอย่างไร

วิชันนาปัญหา ๑๖ ข้อ

๑. ปัญหาข้อแรก ที่ว่า “บารมี ได้แก่อะไร” นั้น
 วิชันนาว่า— ได้แก่ คุณธรรม ๑๐ ประการมีทานเป็นต้น ที่
 ศักดิ์ขามานะทิวฐิมิได้แปดเปื้อน อันความกรุณาและความ
 นกาดในอุบายแวดด้อมแล้ว

๒. ปัญหาข้อ ๒ ที่ว่า “ที่ชื่อว่าบารมี โดยมีอรรดา-
 ริบายอย่างไร” นั้น วิชันนาว่า— พระมหาสัตว์เป็นบุคคลชั้น
 ยอด เพราะเป็นผู้สูงส่งกว่าสัตว์อื่น โดยประกอบด้วยคุณ
 อันวิเศษมีทานและศีลเป็นต้น ชื่อว่า พระโพธิสัตว์, ภาวะ

แห่งพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุคคลชั้นยอดเยี่ยม หรือพฤติกรรม
 ของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุคคลชั้นยอดเยี่ยม ชื่อว่า บารมี ได้
 แก่การดำรงบารมีมทานเป็นต้น

อีกนัยหนึ่ง พระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุคคลชั้นบรม เพราะ
 เป็นผู้บำเพ็ญกรรมให้เต็ม คือบำเพ็ญคุณกรรมมทานเป็น
 ต้นให้เต็ม และรักษาไว้ซึ่งคุณกรรมนั้น ปฏิบัติเช่น
 หรือสภาพเช่น หรือพฤติกรรมของพระโพธิสัตว์ผู้เป็น
 บุคคลชั้นบรม ชื่อว่า บารมี ได้แก่การดำรงบารมี มี
 ทานเป็นต้นนั้นแหละ

อีกนัยหนึ่ง พระมหาสัตว์ชื่อว่าเป็นบุคคลชั้นบรม
 เพราะเป็นผู้ผูกมัดตัวอินไว้ในตน ด้วยการประกอบคุณชน
 วิเศษอย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้หมดจดสะอาดจากมลทินคือ
 ดังกิเลสยิ่งกว่าสัตว์อื่นอย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้บรรลุนิพพาน
 อันประเสริฐอย่างยิ่งโดยพิเศษอย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้คิดชาติ
 ซึ่งโลกอื่นคงโลกนี้ด้วยญาณวิเศษเป็นประมาณอย่างหนึ่ง,
 เพราะเป็นผู้ประจักษ์เข้าใจซึ่งกลุ่มแห่งคุณมีค่าเป็นต้นอันยิ่งยวด
 ในต้นคานของตนอย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้กำจัดคนอื่น หรือ
 ปฏิบัติอื่น ได้แก่ใจคือกิเลสผู้กระทำความพินาศให้ จาก
 อติภาพจากกรรมกายอย่างหนึ่ง

อีกนัยหนึ่ง พระมหาบุรุษ ชื่อว่า ปารมี เพราะเป็นผู้
 บริสุทธิ์^๕เองและทำดี^๕ควอน^๕ให้บริสุทธิ์^๕ทั้งนิพพานอันเป็นฝั่งอย่าง
 หนึ่ง, เพราะเป็นผู้ผูกคิอประกอบดี^๕ไว้^๕ในนิพพานอันเป็นฝั่ง
 น้อย^๕อย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้บรรลุถึงเองและทำดี^๕ควอน^๕ให้
 บรรลุถึงซึ่งนิพพานอันเป็นฝั่งน้อย^๕อย่างหนึ่ง, เพราะเป็นผู้
 บรรลุทุกดี^๕ทั้งหลายไว้^๕ในนิพพาน อันเป็นฝั่งน้อย^๕อย่างหนึ่ง,
 เพราะเป็นผู้กำจัดข้าศึกคอก^๕เกิด^๕ของดี^๕ทั้งหลาย^๕ทั้งนิพพานอัน
 เป็นฝั่งน้อย^๕อย่างหนึ่ง, ฉะนั้นหรือพฤติกรรมของพระมหา-
 บุรุษ^๕นั้น ชื่อว่า ปารมิตา ได้แก่การสร้างบารมี^๕มี^๕ทานเป็นต้น
 นนเอง

นักศึกษาพึงทราบอธิบายของปารมีศัพท์โดยนัย
 ดังพรรณนามาฉะนี้

๓. ปัญหาข้อ ๓ ทว่า “บารมี มี^๕อย่าง^๕” นั้น
 วิเคราะห์ว่า— โดยย่อ บารมี มี ๑๐ อย่าง ก็แหละ บารมีนั้น
 มาในพระบาลีโดยสรุปเท่านั้น ดังที่ตรัสไว้เป็นต้นว่า—

เมื่อเราเด็กเพิ่นอยู่ ในกาณนิกได้เห็นทานบารมี
 อันเป็นบารมีข้อต้น ซึ่งเป็นมหาमारคาอันพระ

โพธิสัตว์ทั้งหลายผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ในปางก่อน
ได้สั่งสมมาแล้ว

และสั่งสมถึงไตรภวอีกแห่งหนึ่งว่า—

พระดำริปุตตะเถระกราบทูลถามว่า ข้าแต่ลัทธิ
พระพุทธองค์ พุทธการกกรรม (คือกรรมที่ทำให้
สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า) มีเท่าไร ? พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า คุณก่อนดำริปุตตะ พุทธการกกรรมมี
๑๐ ประการ พุทธการกกรรม ๑๐ ประการคืออะไร
บ้าง คุณก่อนดำริปุตตะ พุทธการกกรรม คือทาน
๑ ศีล ๑ เนกขัมมะ ๑ ปัญญา ๑ วิริยะ ๑ ขันติ
๑ ถัจจะ ๑ อธิยฐานะ ๑ เมตตา ๑ พุทธการก-
กรรมคืออุเบกขา ๑ คุณก่อนดำริปุตตะ พุทธการก-
กรรม ๑๐ ประการเหล่านี้แล

พระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณ์ภาษิตดังนี้แล้ว ได้
ตรัสพระพุทธานิพนธ์คาถาต่อไปอีกดังนี้—

ทานํ สัลลยจ เนกขมมํ ปญญา วิริเยน ปญจมํ
ขันติ สจฺจมธฺธิฐานํ เมตฺตูปะกฺขชาติ เต ทส.

แปลว่า บารมี ๑๐ ประการ นนคอ—

๑. ทาน ๒. ศีล ๓. เนกขัมมะ ๔. ปัญญา วิริยะ
เป็นที ๕ ๖. ขันติ ๗. ตัจจะ ๘. อริยฐานะ ๙.
เมตตา ๑๐. อุเบกขา^๑

ส่วนเกจิอาจารย์กล่าวว่า— บารมี มีเพียง ๒ อย่าง,
คำของเกจิอาจารย์นั้น ท่านกล่าวไว้โดยการสังเคราะห์บารมี^๕
ทั้งหลายเข้าด้วยกัน วิธิการสังเคราะห์นั้น จักมีแจ้งต่อไป
ข้างหน้า

๔. ปัญหาข้อ ๔ ที่ว่า “บารมี มีลำดับไว้อย่างไร”
นั้น วิเคราะห์ว่า— คำว่าลำดับในที่นี้หมายถึงลำดับแห่งเทศนา
ก็แหละ ลำดับแห่งเทศนานั้นมีการสมาทานครั้งแรกเป็นเหตุ^๕
การสมาทานมีความสอดคล้องเป็นเหตุ ด้วยประการฉะนี้^๕
เมื่อสอดคล้องและสมาทานในเบื้องต้น โดยลำดับอย่างไร ก็
เทศนาโดยลำดับอย่างนั้น ในบารมี ๑๐ ประการนั้น ทาน
เป็นสิ่งที่มิอุปการะมากแก่ศีล และทำได้ง่าย ดังนั้นท่านจึง
แสดงทานนั้นไว้ในอันดับแรก ๑ ท่านมีศีลเป็นบริวารย่อมเป็น
สิ่งที่มีผลานิสงส์มาก ดังนั้นท่านจึงแสดงศีลไว้ในลำดับแห่ง

②

ท่าน ศักดิ์มงคลเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก

ดั่งนั้นท่านจึงแต่งเนกขัมมะไว้ในลำดับแห่งศักดิ์ ③ เนกขัมมะ

มีปัญญาเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่งนั้นท่าน

จึงแต่งปัญญาไว้ในลำดับแห่งเนกขัมมะ ④ ปัญญามีวิริยะ

เป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่งนั้นท่านจึงแต่ง

วิริยะไว้ในลำดับแห่งปัญญา ⑤ วิริยะมีขันติเป็นบวรีย่อม

เป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่งนั้นท่านจึงแต่งขันติไว้ใน

ลำดับแห่งวิริยะ ⑥ ขันติมีศีลจะเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลา-

นิสงส์มาก ดั่งนั้นท่านจึงแต่งศีลไว้ในลำดับแห่งขันติ

⑦ ศีลมีอธิฏฐานะเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่ง

นั้นท่านจึงแต่งอธิฏฐานะไว้ในลำดับแห่งศีล ⑧ อธิฏฐานะ

มีเมตตาเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่งนั้นท่าน

จึงแต่งเมตตาไว้ในลำดับแห่งอธิฏฐานะ ⑨ เมตตามือเบกขา

เป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก ดั่งนั้นท่านจึงแต่ง

อุเบกขาไว้ในลำดับแห่งเมตตา ⑩ มือเบกขานักศึกษาพึง

ทราบว่ามีกรุณาเป็นบวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก

และกรณาก็มีอุเบกขาเป็น

บวรีย่อมเป็นดังที่มีผลานิสงส์มาก

ถาม— ก็แหละ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ประกอบ
ด้วยมหากรุณาเป็นปกติ จะเป็นผู้มีอุเบกขาในสัตว์ทั้งหลาย
ได้อย่างไร ?

ตอบ— เกจิอาจารย์กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมมีอุเบกขาในสัตว์ทั้งหลาย ผู้ควรจะมีอุเบกขาเป็น
บางครั้งบางคราว แต่มิใช่จะมีอุเบกขาในสัตว์ทุกตัวคนแต่ละ
ในกาลทุกเมื่อ ถัดขอปรอจารย์กล่าวว่า พระโพธิสัตว์
ทั้งหลายมิใช่เป็นผู้มีอุเบกขาในสัตว์ปกติ แต่เป็นผู้มีอุเบกขา
ในสัตว์ทั้งหลายผู้ถูกกระทำมีประการอันพิเศษ

อธิบายอภินิหารหนึ่ง

๑. การที่ท่านแสดงทานไว้ในลำดับแรกนั้น เพราะ
เป็นดังสาธารณะแก่สัตว์ทั่วไป โดยเป็นไปแม้ในบุคคลเป็น
อันมากอย่างหนึ่ง เพราะเป็นดังที่มีผลน้อยอย่างหนึ่ง เพราะ
เป็นดังที่ทำได้ง่ายอย่างหนึ่ง

๒. การที่ท่านแสดงศีลไว้ในลำดับแห่งทานนั้น
เพราะเหตุที่ทายกและปฏิคาหกเป็นผู้บริษัด้วยศีลอย่างหนึ่ง
เพราะกล่าวถึงการอนุเคราะห์คนอื่นแล้วจึงกล่าวถึงการไม่กดขี่

เบียดเบียนคนอื่นอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงกรรมที่ควรทำ
จึงกล่าวถึงกรรมที่ไม่ควรทำอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงเหตุ
แห่งโลกสมบัติแล้วจึงกล่าวถึงเหตุแห่งภวสมบัติอย่างหนึ่ง

๓. การที่ท่านแสดงเนกขัมมะ ไว้ในลำดับแห่งศีล
นั้น เพราะเหตุที่ตถ์สมบัติสำเร็จได้ด้วยเนกขัมมะอย่างหนึ่ง
เพราะเหตุที่กล่าวถึงกายสุจริตวจีสุจริต แล้วจึงกล่าวถึงมโน-
สุจริตอย่างหนึ่ง เพราะเหตุที่บุคคลผู้มีศีลบริสุทธิจึงจะสำเร็จ
ฉนได้โดยง่ายอย่างหนึ่ง เพราะเหตุที่กล่าวถึงความบริสุทธิ
แห่งอาชยด้วยการละความผิดเพราะกิเลศอย่างหนึ่ง เพราะ
เหตุที่กล่าวถึงการละกิเลศเครื่องก่อกมลุมจิต ด้วยการละ
ความดองละเมิดอย่างหนึ่ง

๔. การที่ท่านแสดงปัญญาไว้ในลำดับแห่งเนกขัมมะ
นั้น เพราะเหตุที่เนกขัมมะสำเร็จและบริสุทธิได้ด้วยปัญญา
อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงภาวะแห่งปัญญาด้วยภาวะแห่ง
ฉนว่า ปัญญามีฉนเป็นบรรพตฐาน และฉนมีปัญญา
เป็นผลปรากฏ อย่างหนึ่ง เพราะเหตุที่กล่าวถึงฉณนิมิตแล้ว
จึงกล่าวถึงอุเบกขานิมิตอย่างหนึ่ง เพราะเหตุที่กล่าวถึงความ

ฉลาดในอุบายในอันกระทำประโยชน์ให้คนอื่นด้วยการเพ่งถึง
ถึงประโยชน์คนอื่นอย่างหนึ่ง

๕. การที่ท่านแต่งวิริยะไว้ในลำดับแห่งปัญญา^๕
เพราะเหตุที่ปัญญา^๕กิจจะสำเร็จได้ด้วยการปรารถนาความเพียร
อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงความเพ่งถึงธรรมคือความว่างจาก
สัตว์^๕ แล้วจึงกล่าวถึงภาวะแห่งบุคคลผู้ปรารถนาเพื่อประ
โยชน์ของสัตว์เป็นภาวะที่อัครรยอย่างหนึ่ง เพราะเหตุที่
กล่าวถึงอุเบกขา^๕นิมิตแล้วจึงกล่าวถึงบุคคล^๕นิมิต อย่างหนึ่ง
เพราะกล่าวถึงการใคร่ครวญก่อนจึงกระทำ ย่อมนำมาซึ่งผล
อันวิเศษอย่างหนึ่ง

๖. การที่ท่านแต่งขันติ^๕ ไว้ในลำดับแห่งวิริยะ^๕
เพราะเหตุที่ความอดทน^๕จะสำเร็จได้ด้วยความเพียร ดังคำ
ว่า คนผู้มีความเพียรยอมครองจำทุกข์อันดี^๕และดังขาร
ยอมเข้ามาได้ เพราะความเป็นผู้ปรารถนาความเพียร ดัง
อย่างหนึ่ง เพราะความเพียรมีความอดทน^๕เป็นอสังการ ดัง
คำว่า ความอดทน^๕ของ^๕ผู้มีความเพียร^๕ย่อมงดงาม ดังอย่าง
หนึ่ง เพราะกล่าวถึงบุคคล^๕นิมิต แล้วจึงกล่าวถึงธรรม^๕นิมิต

อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงการประหารอุทฺทัจจะและโทสะด้วย
การปรารภความเพียรอย่างแรงกล้า ดังคำว่า อุทฺทัจจะและ
โทสะย่อมเสื่อมหายไป เพราะความทนเพ่งดูธรรมาธรรม ^{๖๕}
อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงการกระทำติดต่อกันของบุคคลผู้
ความเพียร ดังคำว่า บุคคลผู้^{๖๖}ซนคิเป็นกำลังไม่พองชานยอม
เป็นผู้^{๖๗}ปกติกระทำติดต่อกันไป ^{๖๘}ดังอย่างหนึ่ง เพราะกล่าว
ถึงความไม่มีแห่งคณหาตอบสนอง ในเมื่อปรารภถึงการ
กระทำประโยชน์ให้คนอื่น ของบุคคลผู้^{๖๙}ไม่มีความประมาท
ดังคำว่า เมื่อพิจารณาเห็นธรรมาธรรมตามความเป็นจริงมี
อยู่ คณหาย่อม^{๗๐}มิได้ ^{๗๑}ดังอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึง
ความอดทนได้ต่อทุกข้อ^{๗๒}ผู้^{๗๓}อนทำให้ แม้เพราะเหตุปรารภ
ถึงประโยชน์^{๗๔}ของผู้^{๗๕}อนอย่างยิ่งยวดอย่างหนึ่ง

๗. การที่ท่านแสดงสัจจะ ไว้ในลำดับแห่งขันธิน ^{๗๖}
เพราะขันธินจะดำรงอยู่ได้นานก็ด้วยสัจจะอย่างหนึ่ง เพราะ
กล่าวถึงการอดทนต่อการกระทำผิดของบุคคลผู้^{๗๗}กระทำผิดแล้ว
จึงกล่าวถึงการพูดไม่เลื่อนคลาด ในอันกระทำอุปการะแก่
บุคคลผู้^{๗๘}กระทำ^{๗๙}อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงความไม่ดลละ

จากความเป็นผู้พูดจริง ด้วยไม่ หวั่นไหว ต่อคำติฉินนินทา
อย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงความอดทนต่อการพิจารณาถว
รรมคือความว่างจากตัณหา แล้วจึงกล่าวถึงญาณตั้งจะอัน
เป็นประโยชน์พอกพูนแก่ตัวนั้นอย่างหนึ่ง

๘. การที่ท่านแสดงอริยฐานะไว้ในลำดับแห่งตั้งจะ
นั้น เพราะเหตุที่ตั้งจะจะสำเร็จได้ด้วยอริยฐานะ ดังคำว่า
วิรัตคือความงดเว้นบาป ของบุคคลผู้มีอริยฐานะไม่หวั่นไหว
ย่อมสำเร็จ ดังอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงภาวะที่พูดไม่
เกิดอนคตาดน ดังคำว่า บุคคลผู้มีตั้งจะมั่นคง เป็นคนไม่
หวั่นไหว ประพฤติเป็นไปตามสมควรแก่ปฏิญญาในบารมี
ทั้งหลายที่ท่านเป็นต้น ดังอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงญาณ-
ตั้งจะ แล้วจึงกล่าวถึงความตั้งมั่นซึ่งเป็นไปใน บารมีธรรม
เครื่องเพิ่มพูนทั้งหลาย ดังคำว่า บุคคลผู้มียถาภูตญาณ (คือ
ความรู้ตามความเป็นจริง) ย่อมตั้งมั่นในบารมีธรรมเครื่อง
เพิ่มพูนแก่ความตรัสรู้ และย่อมยังบารมีธรรมเหล่านั้นให้
สำเร็จ เพราะความเป็นผู้ไม่หวั่นไหวต่อ ปฏิบัติธรรมทั้ง
หลาย ดังอย่างหนึ่ง

๘. การที่ท่านแต่งมุตตา ไว้ในลำดับแห่งอธิษฐานนั้น เพราะความตั้งใจมาทานในการกระทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น จะสำเร็จได้ก็ด้วยมุตตาอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงการอธิษฐานแล้วจึงกล่าวถึงการนำเข้าไปซึ่งประโยชน์ ดังคำว่า บุคคลผู้ตั้งมั่นอยู่ในบารมีธรรมเครื่องเพิ่มพูนแก่การตรัสรู้ ย่อมเป็นผู้มีปกติอยู่ด้วยมุตตา ดังอย่างหนึ่ง เพราะบุคคลผู้มีอธิษฐานไม่หวั่นไหว เป็นมุตเหตุแห่งการดำทาน โดยไม่ยั้งการดำทานให้ขาดหายไป อย่างหนึ่ง

๙. การที่ท่านแต่งอุเบกขา ไว้ในลำดับแห่งมุตตานัน เพราะเหตุที่มุตตาจะเป็นดังบริสุทธิด้วยอุเบกขาอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงการนำเข้าไปซึ่งประโยชน์ในสัตว์ทั้งหลาย แล้วจึงกล่าวถึงความเพิกเฉยในความผิดของสัตว์เหล่านั้นอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงมุตตาภาวนาแล้วจึงกล่าวถึงการเจริญมุตแห่งมุตตาภาวนานั้นอย่างหนึ่ง เพราะกล่าวถึงความเป็นคนอันอัสจรรยว่า เป็นผู้มียุเบกขาได้แม้ในสัตว์ผู้ใคร่ต่อประโยชน์ อย่างหนึ่ง

นักศึกษาพึงทราบลำดับแห่งบารมีทั้งหลาย ดังพรรณนามา ด้วยประการฉะนี้

๕. ปัญหาข้อ ๕ ที่ว่า “บารมี มีลักษณะ, มีรต, มีผลปรากฏและมีปทัฏฐานอย่างไร” นั้น วิเคราะห์ว่า— ใน ปัญหาข้อนี้ เมื่อว่าโดยที่ไม่แปลกกันแล้ว บารมีทั้งหมดคนนั้น มีการอนุเคราะห์คนอื่นเป็นลักษณะ มีการกระทำอุปการะ แก่คนอื่นเป็นรต หรือมีความไม่หวั่นไหวเป็นรต มีการแสดง หาประโยชน์เป็นผลปรากฏ หรือมีความเป็นพุทธะเป็นผล ปรากฏ มีมหากรุณาเป็นปทัฏฐาน หรือมีความกรุณา และความฉลาดในอุบายเป็นปทัฏฐาน

แต่เมื่อว่าโดยแปลกกันแล้ว พึงทราบอธิบาย ดังต่อไปนี้ เจตนาเครื่องบริจาคนั้นเป็นอุปกรณ์ในตัว ซึ่งมี ความกรุณาและความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร คือภาวะ แห่งทานบารมี ภายตุจริตวิจตุจริตมีความกรุณาและความ ฉลาดในอุบายเป็นบริวาร และโดยใจความได้แก่เจตสิกธรรม ๕ ทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้น อันเป็นเครื่องงดเว้นจากสิ่งที่ไม่ควร กระทำและเป็นเครื่องกระทำในสิ่งที่ดีควรกระทำ คือภาวะแห่ง สีลบารมี จิตคุปบาทที่คิดจะออกจากกามภพทั้งหลาย มีการ มองเห็นโทษเป็นหัวหน้า มีความกรุณาและความฉลาดใน

อุบายเป็นบริวาร คือภาวะแห่งเนกขัมมบารมี ความหยิ่ง
 ฤๅษณะอันพิเศษ คือความเต็มอกันแห่งธรรมาธรรมทั้งห้า
 มีกรุณาและความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร คือภาวะแห่ง
 ขันติบารมี ความริเริ่มถึงประโยชน์ของคนอื่นด้วยกาย
 และจิต มีกรุณาและความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร คือ
 ภาวะแห่งวิริยบารมี ความอดกลั้นต่อความผิดของตัว
 และสังขาร มีความกรุณาและความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร
 ได้แก่วิจิตกุปบาทที่เป็นไปด้วยอาการเช่นนั้น มีอโหสเป็น
 ประทาน คือภาวะแห่งขันติบารมี การไม่พูดให้เกิดอน
 ุชฌิมเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นเป็นต้น ซึ่งมีความกรุณาและ
 ความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร คือภาวะแห่งสัจจบารมี
 การอธิษฐานเอาดีมาทานอย่างไม่หวั่นไหว ซึ่งมีความกรุณา
 และความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร ได้แก่วิจิตกุปบาทอันเป็น
 ไปด้วยอาการเช่นนั้น คือภาวะแห่งอธิฐานบารมี การ
 นำเข้าไปซึ่งประโยชน์แห่งสัตว์โลก ซึ่งมีความกรุณาและ
 ความฉลาดในอุบายเป็นบริวาร โดยใจความได้แก่ความไม่
 พยาบาท คือภาวะแห่งเมตตาบารมี ความเป็นไปอย่าง
 งามในสัตว์และสังขารทั้งห้าทั้งที่เป็นอนิฏฐารมณ์และ

อนิฐารมณ มีปกติกำจัดเสียซึ่งความดีใจและความเสียใจ
ซึ่งมีความกรุณาและความฉลาดในอุบายเป็นบวร คือ
ภาวะแห่งอุเบกขาบารมี

เพราะเหตุนี้ ๑. ทานบารมี มีการบริจาคเป็น
ลักษณะ มีการกำจัดโศกในไทยธรรมเป็นรต์ มีอันไม่เกี่ยว
เกาะเป็นผลปรากฏ หรือมีภวสมบัติและวิภวสมบัติเป็นผล
ปรากฏ มีวัตถุอันจะพึงบริจาคเป็นปทัฏฐาน ๒. ศีลบารมี
มีความปกติเป็นลักษณะ ขยายความว่า มีความทรงอยู่อย่าง
เรียบร้อยเป็นลักษณะ และมีความรองรับเป็นลักษณะ มี
อันกำจัดความเป็นผู้ทุกข์เป็นรต์ หรือมีความหาโทษมิได้เป็น
รต์ มีความสะอาดเป็นผลปรากฏ มีhiriและโอตัมปะเป็น
ปทัฏฐาน ๓. เนกขัมมบารมี มีการออกจากกามและภพ
เป็นลักษณะ มีอันต้องเห็นโทษของกามและภพนั้นเป็นรต์ มี
การเบือนหน้าหนีจากกามและภพนั้นเป็นผลปรากฏ มีความ
สดุดใจเป็นปทัฏฐาน ๔. บัญญาบารมี มีอันแทงตลอดภาว
ธรรมตามเป็นจริงเป็นลักษณะ มีอันต้องเห็นอารมณ์เหมือน
แสงตะเกียงเป็นรต์ มีความไม่หลงเป็นผลปรากฏ มีธัมมาธิ

หรือตัณหาธรรม ๔ เป็นปทัฏฐาน ๕. วิริยบารมี มีความ
 อุตสาหะเป็นลักษณะ มีความค้ำจุนเป็นรัต มีความไม่จมด
 เป็นผลปรากฏ มีวัตถุแห่งความริเริ่มความเพียรหรือความ
 ตั้งเวรเป็นปทัฏฐาน ๖. ขันติบารมี มีความอดทนเป็น
 ลักษณะ มีความอดกลั้นต่ออวิชชาารมณและอนิชชาารมณ
 เป็นรัต มีความยับยั้งได้ หรือมีความไม่โกรธเป็นผลปรากฏ
 มีความเห็นตามความเป็นจริงเป็นปทัฏฐาน ๗. สัจจบารมี
 มีอันไม่พูดให้คลาดเคลื่อนเป็นลักษณะ มีอันต้องเห็นตาม
 ธรรมดาเป็นรัต มีความเป็นคนดีเป็นผลปรากฏ มีความเป็น
 คนยินดีในธรรมงามเป็นปทัฏฐาน ๘. อธิฐฐานบารมี
 มีความมุ่งมั่นในบารมีธรรมเครื่องเพิ่มพูนแก่การตรัสรู้เป็น
 ลักษณะ มีอันขมเดียวซึ่งตั้งที่เป็นข้าศึกของบารมีเหล่านั้นเป็น
 รัต มีความไม่หวั่นไหวในสิ่งอันเป็นข้าศึกเหล่านั้นเป็นผล
 ปรากฏ มีบารมีธรรมเครื่องเพิ่มพูนแก่การตรัสรู้เป็นปทั
 ฐาน ๙. เมตตาบารมี มีความเป็นไปในอาการที่เป็น
 ประโยชน์เป็นลักษณะ มีอันนำเข้ามาซึ่งประโยชน์ หรือมี
 อันกำจัดเสียซึ่งความอาชวาคเป็นรัต มีความเป็นคนงามเป็น

ผลปรากฏ มีอันเห็นภาวะอันน่าชบใจของสัตว์ทั้งหลายเป็น
ปฏฐฐาน ๑๐. อุเบกขาบารมี มีความเป็นไปในอาการ
เป็นกลางเป็นลักษณะ มีอันเห็นภาวะอันดั่งน้ำเต็มอเป็นรด มี
อันระงับ ความเดียดใจและ ความดื้อใจเป็น ผลปรากฏ มีอัน
พิจารณาเห็นความที่คนมีกรรมเป็นของแห่งคนเป็นปฏฐฐาน

๖. ปัญหาข้อ ๖ ที่ว่า “อะไร เป็นปัจจัยของ
บารมี” นั้น วิธินาว่า—อภินิหาร (อำนาจบุญที่ดั่งร่างดมไว้)
เป็นปัจจัยของบารมีทั้งหลาย อธิบายว่า อภินิหารอันใดที่
ดำเร็จขึ้นด้วยกรรมดโมธาน ๘ ประการ ที่ท่านดเมธดาบด
กล่าวไว้ดังนี้—

อภินิหารได้แก่กรรมดโมธาน ๘ ประการคือ

๑. ความเป็นมมุขย์ ๒. ถึงดมบัต ๓. เหตุ
๔. การได้เห็นพระศาสดา ๕. การบวช ๖. คุณ
- ดมบัต ๗. อธิการ ๘. ความมิดันทะยอมดำเรจ
- ได้

ซึ่งเป็นไปโดยนัยมีอาทิว่า “เราข้ามได้เอง ยังผู้อื่น
ให้ข้ามด้วย เราพ้นได้เอง ยังผู้อื่นให้พ้นด้วย เราฝึกคน

เอง ยังผู้อื่นให้ฝึกด้วย เราตบเอง ยังผู้อื่นให้ตบด้วย เรา
 หายใจตัวเอง ยังผู้อื่นให้หายใจของตัวเอง เราตบสันนิทเอง
 ยังผู้อื่นให้ตบสันนิทด้วย เราบริสุทธเอง ยังผู้อื่นให้บริสุทธด้วย
 เราเป็นผู้ตนเอง ยังผู้อื่นให้ตนด้วย ดังนี้ อภินิหารนั้นเป็น
 บัณฑิตของบารมีทั้งหมดโดยไม่แปลกกัน

อธิบายธรรมสโมธาน ๘

(๑) คำว่า ความเป็นมนุษย์ ได้แก่ภาวะแห่งความ
 เป็นมนุษย์ จริงอยู่ เมื่อพระโพธิสัตว์ดำรงอยู่ในภาวะเป็น
 มนุษย์เท่านั้น แล้วปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า ความปรารถนา
 จึงจะดำเร็จ เมื่อดำรงอยู่ในชาติสัตว์ดิรัจฉานมีนาคและครุฑ
 เป็นต้น ความปรารถนาหาดำเร็จไม่ เพราะเหตุไร ? เพราะ
 ไม่เป็นถึงสมควรแก่ความเป็นพระพุทธเจ้า

(๒) คำว่า ถึงคสมบัติ อธิบายว่า แม้จะดำรง
 อยู่ในภาวะเป็นมนุษย์แล้ว ก็เป็นมนุษย์เท่านั้น ความ
 ปรารถนาจึงจะดำเร็จ เมื่อเป็นสัตว์หรือเป็นบัณฑิตเป็น
 คนไม่มีเพศและเป็นอุกโทพยัญชนก ความปรารถนาหาดำเร็จ
 ไม่ เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุตามที่กล่าวมาแล้วอย่างหนึ่ง

เพราะขาดความบริบูรณ์แห่งลักษณะอย่างหนึ่ง สมดังพระ
พุทธทศนทีที่ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่สัตว์จะพึงเป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส
จะพึงมีได้ เพราะเหตุนี้ แม้พระโพธิสัตว์ถึงจะเกิดเป็นชาติ
มนุษย์ แต่ดำรงอยู่ในเพศสัตว์ก็ดี เป็นบัณฑิตเป็นคณบดี
ความปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าย่อมไม่สำเร็จ

(๓) คำว่า เหตุ ได้แก่อุปนิสัยสมบัติ อธิบายว่า
แม้เมื่อพระโพธิสัตว์เป็นมนุษย์และเป็นบุรุษแล้ว ก็เป็นผู้
สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยอีกด้วย ความปรารถนาจึงจะสำเร็จ
เพราะความสมบูรณ์ด้วยเหตุ หากสำเร็จแก่ผู้ที่ไม่สมบูรณ์
ด้วยเหตุไม่

(๔) คำว่า การได้เห็นพระศาสดา ได้แก่ความ
ได้ประสพหน้ากับพระศาสดา อธิบายว่า เมื่อพระโพธิสัตว์
ปรารถนาอยู่ในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่เท่า
นั้น ความปรารถนาจึงจะสำเร็จ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จ
ปรินิพพานไปแล้ว ปรารถนาในสำนักแห่งพระเจดีย์ หรือที่
โคนพระศรีมหาโพธิ์ก็ดี ปรารถนาในสำนักแห่งพระพุทธ-

ปฏิมา หรือในสำนักแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้าและพระพุทธรูป
ต่างทั้งหลายก็ดี ความปรารถนาหาสำเร็จไม่ เพราะเหตุไร
เพราะอธิการยังไม่มาถึง อนึ่ง ความปรารถนาย่อมสำเร็จ
ในสำนักของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายเท่านั้น เพราะอธิการแห่ง
พระโพธิสัตว์นั้นถึงภาวะนี้กำลัง โดยที่อัมมาตย์เป็นถึง
ประเสริฐ

(๕) คำว่า การบวช อธิบายว่า ถึงแม้เมื่อพระ
โพธิสัตว์จะได้ปรารถนาในสำนักของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
แล้วก็ดี ในหมู่ศาสน์ผู้เป็นกรรมวาที่และกิริยาที่ (รับรอง
กรรมและรับรองการกระทำ) หรือในหมู่ภิกษุ ต้องเป็น
บรรพชิตเท่านั้น ความปรารถนาจึงจะสำเร็จ เมื่อดำรงอยู่
ในเพศคฤหัสถ์ ความปรารถนาหาสำเร็จไม่ เพราะเหตุไร
เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรแก่ความเป็นพระพุทธรูป จริงอยู่
พระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลายที่เป็นบรรพชิตเท่านั้น จึงได้บรรลุ
ถึงซึ่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ ที่เป็นคฤหัสถ์หาได้บรรลุไม่
เพราะเหตุนี้ แม้เวลาดังปณิธาน บรรพชาเพศนั้นแต่เป็น
ถึงสมควร เพราะเป็นภาวะที่สงบด้วยคุณสมบัติ

(๖) คำว่า **คุณสมบัติ** ได้แก่การถึงพร้อมด้วยคุณ มีอภิญญาเป็นต้น อธิบายว่า แม้วาพระโพธิสัตว์จะเป็น บรรพชิตก็ดี ต้องเป็นผู้ได้สมบัติ ๘ ดำเร็จอภิญญา ๕ เท่านั้น ความปรารถนาจึงจะสำเร็จ เมื่อเว้นจากคุณสมบัติ ตามที่กล่าวแล้ว ความปรารถนาหาสำเร็จไม่ เพราะเหตุไร? เพราะเป็นผู้ไม่ดำมารถเพื่อจะสร้างสมบัติบารมี พระมหาบุรุษ ๕ ทรงแสดงอุกนิหารอันได้กระทำไว้แล้ว ย่อมเป็นผู้ดำมารถ เพื่อจะสร้างสมบัติบารมีด้วยตนเอง เพราะเป็นผู้ประกอบด้วย อุปนิสัยด้วยสมบัติและอภิญญาสมบัติ

(๗) คำว่า **อธิการ** ได้แก่อุปการะอันยิ่งยวด อธิบาย ว่า พระโพธิสัตว์องค์ใดเมื่อดมบูรณ์ด้วยคุณตามที่กล่าวแล้ว ได้ละแน่วชีวิตของตนถวายแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ชื่อว่า กระทำอุปการะอันยิ่งยวด ในภกานั้น อภินิหารย่อมสำเร็จ เฉพาะแก่พระโพธิสัตว์นั้น หาสำเร็จแก่พระโพธิสัตว์อื่นไม่

(๘) คำว่า **ความมีฉันทะ** ได้แก่กุศลฉันทะคือ ความเป็นผู้ใคร่ที่จะสร้างบารมี อธิบายว่า พระโพธิสัตว์ใด ผู้ประกอบด้วยธรรมตามที่กล่าวแล้ว มีความปรารถนาอัน

ยิ่งใหญ่ มีความใคร่ที่จะกระทำยิ่งใหญ่ เพื่อต้องการ
พุทธการกกรรมทั้งหลาย ความปรารถนาย่อมสำเร็จเฉพาะ
แก่พระโพธิสัตว์นั้น หากสำเร็จแก่พระโพธิสัตว์อื่นไม่

๗. ปัญหาข้อ ๗ ทว่า “อะไร เป็นความเศร้า-
หมองของบารมี” นั้น วิเคราะห์ว่า— เมื่อว่าโดยไม่แปลกกัน
ภาวะที่ถูกกิเลสมีต้นเหตุเป็นต้นแปดเปื้อน เป็นความเศร้า-
หมองของบารมีทั้งหลาย แต่เมื่อว่าโดยแปลกกัน นักศึกษา
พึงทราบดังนี้ การกำหนดไทยธรรมและปฏิกาก เป็นความ
เศร้าหมองของ ทานบารมี การกำหนดศีลและเวदा เป็น
ความเศร้าหมองของ สีลบารมี การกำหนดความยินดีและ
ความเบื่อหน่ายในกามภพและความสงบในกามภพนั้น เป็น
ความเศร้าหมองของ เนกขัมมบารมี การกำหนดว่าเราว่า
ของเรา เป็นความเศร้าหมองของ บุญญาบารมี การ
กำหนดความหลุดพ้นและความพ้นชาน เป็นความเศร้าหมองของ
วิริยบารมี การกำหนดคนและบุคคลอื่น เป็นความเศร้า
หมองของ ขันติบารมี การกำหนดเห็นเป็นต้นในสิ่งที่ไม่เห็น
เป็นต้น เป็นความเศร้าหมองของ สัจจบารมี การกำหนด

โทษและคุณในบารมีธรรมเครื่องเพิ่มพูนแก่การตรัสรู้ และ
 ธรรมฝ่ายตรงกันข้ามกับบารมีธรรมนั้น เป็นความเศร้าหมอง
 ของ อธิฏฐาณบารมี การกำหนดสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่
 เป็นประโยชน์ เป็นความเศร้าหมองของ เมตตาบารมี
 การกำหนดอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ เป็นความเศร้า
 หมองของ อุเบกขาบารมี

๘. บัญญัติข้อ ๘ ที่ว่า “อะไร เป็นความฉ่องแผ้วของ
 บารมี” นั้น วิเคราะห์ว่า— ก็เหตุนั้นที่เว้นจากการกำหนด
 ตามที่กล่าวแล้ว มิได้ถูกกิเลสมีต้นหาเป็นต้นเบียดเบียน
 นักศึกษาพึงทราบว่าเป็นความฉ่องแผ้วของบารมีเหล่านั้น
 เพราะว่า บารมีทั้งหลายมีต้นเป็นต้น ที่มิได้เปราะเปื้อน
 ด้วยกิเลสทั้งห้า เป็นต้นว่า ตัณหา, มานะ, ทิฏฐิ,
 ความโกรธ, ความผูกโกรธ, ความดบหตุคุณท่าน, ความ
 ตีเสมอ, ความริษยา, ความตระหนี่, มารยา, ความโอ้อวด,
 ความหวั่น, ความแข่งดี, ความมัวเมาและความเผด็จเจด
 และเว้นจากการกำหนดไทยธรรมและปฏิกาคเป็นต้น ย่อม
 เป็นสภาพที่บริสุทธิ์ผุดผ่องแท้แท้

๙. ปัญหาข้อ ๙ ที่ว่า “อะไร เป็นปฏิบัติของ บารมี” นั้น วิเคราะห์ว่า- เมื่อว่าโดยไม่แปลกกันแล้ว ดังกิเลส แม้ทุก ๆ อย่าง อกุศลธรรมเมล็ดหนึ่งมด ชื่อว่าเป็นปฏิบัติ ของบารมีเหล่านั้น แต่เมื่อว่าโดยที่แปลกกันแล้ว นักศึกษา พิจารณาว่า กิเลสทั้งหลายมีความตระหนี่เป็นต้นที่กดแล้ว ในเบื้องต้น เป็นปฏิบัติของบารมีเหล่านั้น

อีกประการหนึ่ง นักศึกษาพิจารณาว่า ทาน ชื่อว่า มีโลภะโทสะโมหะเป็นปฏิบัติ เพราะประกอบด้วยคุณคือ อโลภะอโทสะอโมหะในไทยธรรมปฏิบัติหาทานและผลแห่ง ทาน คือ ชื่อว่ามีโลภะเป็นต้นเป็นปฏิบัติ เพราะปราศจาก โทษและความคดทางกายเป็นต้น เนกขัมมะ ชื่อว่ามีโทษ ๓ อย่างเป็นปฏิบัติ เพราะเว้นขาดจากกามสุขการเบียดเบียน คนอื่นและการทำตนให้ลำบาก บัญญัติ ชื่อว่ามีโลภะเป็นต้น เป็นปฏิบัติ เพราะโลภะเป็นต้นกระทำให้มีผิด และเพราะ ญาณกระทำให้ไม่มีผิด วิริยะ ชื่อว่ามีโลภะเป็นต้นเป็นปฏิบัติ เพราะปรารถนาถึงความไม่หดหู่และไม่พุ้งซ่านทั้งต้อง ขันติ ชื่อว่ามีโลภะเป็นต้นเป็นปฏิบัติ เพราะอดทนต่อ

อิฏฐารมณฺโณนิฏฐารมณฺโณและควมว่ําเปด้า สัจจะ ชื่อว่ํามี
 โดทะเป็นค่นปฏิบัติกัษ เพราะคําเนินไปตามความเป็นจริง แม้
 ถึงจะมีอุปการะ หรือปราศจากอุปการะของคนอื่นอยู่กัตาม
 อธิฏฐานะ ชื่อว่ํามีโดทะเป็นค่นเป็นปฏิบัติกัษ เพราะครอบ
 ง่าโดทรรวมทงหตาย แด้วไม่หวั่นไหวในบารมีธรรมเครื่อง
 เพิ่มพุนทงหตาย เมตตา ชื่อว่ํามีโดทะเป็นค่นเป็นปฏิบัติกัษ
 เพราะดังคัจากนิวรณฺ์ อูเบกขา ชื่อว่ํามีโดทะเป็นค่นเป็นปฏิบัติ
 กัษ เพราะกําคัดเดี้ยได้ซึ่งควมคัใจและควมเดี้ยใจใน
 อิฏฐารมณฺ์และอนิฏฐารมณฺ์ทงหตาย แดะเพราะคําเนินไป
 อย่างดม้ําเสมอ

๑๐. บัญหาข้อ ๑๐ ที่ว่า “บารมี มีข้อปฏิบัติ
 อย่างไร” นั้น วิดัษนาว่า—อรรถาธิบายในข้อนี้มีพิศดารมาก
 แต่ณที่นี้จะวิดัษนาโดยย่อคังนี้—การกระทำควมอนุเคราะห์
 แก่สัตว์ทงหตาย ด้วยการบริจาคเครื่องอุปกรณฺ์แห่งควมสุข
 เป็นอันมาก จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย ทานบารมี เหตุการณฺ์
 ทงหตายเป็นค่นว่ํา รักษาชีวิต รักษาโภคสมบัติ รักษา

ภริยา พุดไม่ให้แตกแยก พุดคำเป็นตัก พุดสิ่งที่เป็น
 ประโยชน์และไม่เบียดเบียนแก่สัตว์เหล่านั้น จัดเป็นข้อปฏิบัติ
 ด้วย **ศีลขารม** การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นอเนก-
 ประการแก่สัตว์เหล่านั้น ด้วยการรับอามิสและการให้ธรรม
 เป็นทานเป็นค้ำ จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย **เนกขัมมขารม**
 ความฉลาดในอุบาย ในการกระทำให้เป็นประโยชน์ให้แก่
 สัตว์เหล่านั้น จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย **ปัญญาขารม** การ
 พิจารณาถึงความอดุสส่าหะในสัตว์เหล่านั้นอย่างไม่เสื่อมคลาย
 จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย **วิริยขารม** ความอดทนต่อความ
 ผิดของสัตว์เหล่านั้น จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย **ขันติขารม** การ
 ไม่ดื้อดอง การกระทำอุปการะ และการพุดไม่เกลื่อนกลาด
 จากคำตำหนาทนแก่สัตว์เหล่านั้นเป็นค้ำ จัดเป็นข้อปฏิบัติด้วย
สัจจขารม ในการกระทำอุปการะแก่สัตว์เหล่านั้น แม้ถึง
 หนักถึงความฉิบหาย ก็ไม่มีความหวั่นไหว จัดเป็นข้อ
 ปฏิบัติด้วย **อธิฐานขารม** การหมั่นคิดถึงสิ่งที่เป็นประ-
 โยชน์และเป็นความสุขของสัตว์เหล่านั้น จัดเป็นข้อปฏิบัติ
 ด้วย **เมตตาขารม** การไม่ถึงความพิกลพิการแก่สัตว์เหล่า

นั้นในเพราะมีอุปการะและปราศจากอุปการะ จัดเป็นข้อ
ปฏิบัติด้วย อุเบกขาบารมี

การสร้างสมบุญสมการและญาณสมการของพระ
มหาโพธิสัตว์อย่างนับไม่ถ้วน ไม่ดำรงณะแก่ปุถุชนทั้ง
หลาย ปรารภถึงสัตว์อันหาประมาณมิได้ ดังพรรณนามา
นี้ นักศึกษาพึงทราบว่าเป็นข้อปฏิบัติในบารมีเหล่านั้น
หนึ่ง บัณฑิตแห่งบารมีเหล่านั้นอันใดที่แสดงไว้แล้ว การสร้าง
บัณฑิตนั้นให้สำเร็จด้วยความเคารพ พึงทราบว่าเป็นข้อปฏิบัติ
ในบารมีเหล่านั้นเหมือนกัน

๑๑. บัญญัติข้อ ๑๑ ที่ว่า “บารมี มีการจำแนก
ไว้อย่างไร” นั้น วิธินั้นว่า— เกจิอาจารย์ อธิบายว่า บารมี
แบ่งออกเป็น ๓๐ ทัก คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถ-
บารมี ๑๐ ในบารมีเหล่านั้น ธรรมฝ่ายขาวที่ยังเจือปนด้วย
ธรรมฝ่ายดำของพระโพธิสัตว์ผู้มีอกนิหารอันได้กระทำแล้ว ผู้
มีอาสยะและประโยชน์อันไปในการกระทำความดีที่เป็นประโยชน์
แก่คนอื่น จัดเป็น บารมีธรรมดา ธรรมฝ่ายขาวที่ไม่เจือ
ปนด้วยธรรมฝ่ายดำ จัดเป็น อุปบารมี ธรรมที่ไม่เป็นฝ่าย
ดำและไม่เป็นฝ่ายขาว จัดเป็น ปรมัตถบารมี

อีกอย่างหนึ่ง บารมีที่ยังบำเพ็ญในกาลที่ยังท่องเที่ยว
อยู่ จัดเป็น บารมี บารมีที่บำเพ็ญให้เต็มด้วยภูมิแห่ง
พระโพธิสัตว์ จัดเป็น อุปบารมี บารมีที่เต็มบริบูรณ์โดย
ประการทั้งปวงในภูมิของพระพุทธเจ้า จัดเป็น ปรมัตตบารมี

อีกอย่างหนึ่ง ที่ชื่อว่า บารมี เพราะกระทำประ
โยชน์คนอื่นในภูมิแห่งพระโพธิสัตว์ ที่ชื่อว่า อุปบารมี
เพราะกระทำประโยชน์คน ที่ชื่อว่า ปรมัตตบารมี เพราะ
กระทำประโยชน์ทั้งสองให้บริบูรณ์ โดยที่ได้บรรลุถึงความ
แก่งวักดาอันมีกำลังในพุทธภูมิ

อาจารย์พวกหนึ่ง อธิบายว่า อุปกรณ์คือบุญและ
ญาณอันนำมาซึ่งความสุขในภพ จัดเป็น บารมี อุปกรณ์
คือบุญและญาณอันจะนำสู่คือพระนิพพานมาแก่ตน จัดเป็น
อุปบารมี อุปกรณ์คือบุญและญาณอันจะนำมาซึ่งความสุข
ทั้งสองนั้นแก่คนอื่น จัดเป็น ปรมัตตบารมี

อนึ่ง การบริจาคบุตรภรรยาและอุปกรณ์มีทรัพย์
เป็นต้น จัดเป็น ทานบารมี การบริจาคของคหวัชระ จัด
เป็น ทานอุปบารมี การบริจาคชีวิตของตน จัดเป็น ทาน-

บารมี ที่จัดเป็น ๓ ระดับ ก็โดยที่ได้ความเป็นกลางในสัตว์
และสังขารทั้งหลายผู้อุปการะและปราศจากอุปการะแห่ง
วัตถุทั้ง ๓ ตามที่กล่าวแล้ว

๑๒. ปัญหาข้อ ๑๒ ที่ว่า “บารมี มีการตั้ง-
เคราะห์ไว้อย่างไร” นั้น วิถีเห็นว่า— ก็เหตุนั้น ๓๐ อย่าง
นี้ โดยสภาวะคือทานบารมีเป็นต้น แม้เป็นได้ถึง ๓๐ อย่าง
โดยการจำแนกออกไป นั้นใด บารมี ๖ อย่าง โดยสภาวะ
คือ ทาน ๑ ศีล ๑ วัชชี ๑ วิริยะ ๑ ฌาน ๑ ปัญญา ๑
ก็ฉนั้น อธิบายว่า ในบารมี ๓๐ อย่างนั้น เนกขัมมบารมี
ตั้งเคราะห์เข้ากับศีลบารมี ในภาวะเนกขัมมบารมีนั้นเป็น
บรรพชา แต่ในภาวะตั้งจิตจากนิเวศน์ตั้งเคราะห์เข้ากับฌาน-
บารมี ในภาวะเป็นกุศลธรรม ตั้งเคราะห์เข้ากับบารมีแม่
ทั้ง ๖ อย่าง สัจจบารมี เป็นส่วนเดียวกันกับศีลบารมีนั้น
เทียว ในฝ่ายวัชชีวัชชีจะ แต่ในฝ่ายญาณตั้งจะ ตั้งเคราะห์
เข้ากับปัญญาบารมี เมตตาบารมี ตั้งเคราะห์เข้ากับฌาน
บารมีนั้นเทียว อุเพกขาบารมี ตั้งเคราะห์เข้ากับฌาน
บารมีและปัญญาบารมี อธิฐานบารมี ตั้งเคราะห์เข้า

กับบารมีแมตงหมค นักศึกษาพึงทราบการตั้งเคราะห์บารมี
 ทงหลายดังพรรณนามา ด้วยประการฉะนี้

๑๓. ปัญหาข้อ ๑๓ ที่ว่า “บารมี มีอุปบายให้
 ดำเร็จอย่างไร” นั้น วิถีเห็นว่า— การสร้างดมอย่างไม่มีเหตุ
 ซึ่งบุญญาภิสมภารแมตงฉะจะจงต่อพระดัมมาดัมโพธิญาณ
 ด้วยประโยคคือการกระทำไม่ให้บกพร่อง ๑ ความกระทำ
 อย่างเคารพในการสร้างบุญญาภิสมภารนั้น ด้วยประโยคคือ
 ความเอื้อเฟื้อและความมีมานะมาก ๑ ความกระทำติดต่อกัน
 ไปด้วยประโยคที่ไม่มีช่องว่าง ๑ ประโยคมีกำหนดนานเป็น
 คั่น โดยมีได้สดุดะหุดตงในระหว่าง ๑ เป็นอุปบายให้สำเร็จ
 ของบารมีทงหลาย

ก็เหตะ ประมาณกาดแห่งการตั้งดมบุญญาภิสมภาร
 นั้น จักมีแจ้งข้างหน้า ความเพียรอันประกอบด้วยองค์ ๔
 เป็นอุปบายให้สำเร็จแห่งบารมีเหล่านั้น ด้วยประการฉะนี้

อนึ่ง อันพระมหาสัตว์เมื่อจะปฏิบัติเพื่อการตรัสรู้
 ก่อนอื่นพึงมีขอบถวายคนแด่พระพุทธเจ้าทงหลาย เพื่อพระดัม-
 มาดัมโพธิญาณ ว่าดังนี้ อิมาทิ อตุตทาว พุทธธานิ

นินยาเทมิ ความไต่คว้า ข้าพระพุทธเจ้าขอมอบถวายอภิ-
ศภาพร่างกายอนันต์แด่พระพุทธเจ้าทรงหลาย

อนึ่ง ก่อนอื่นพึงยอมเสียสังขัตตเครื่องอาศัยนั้น ๆ
จากดังที่ได้มา ว่า “เครื่องบริการชีวิตที่เกิดขึ้นแก่เราอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง เมื่อยากก็มีอยู่ เราจักให้เครื่องบริการชีวิตนั้น
ทั้งหมด ส่วนที่เหลือจากที่ให้แก่ยาก เราจึงจะบริโภคนั้น” ฉะนั้น

๑๔. ปัญหาข้อ ๑๔ ที่ว่า “บารมี โดยกาดนาน
เท่าไรจึงจะสำเร็จ” นั้น วิเคราะห์ว่า—พระอรรถกถาจารย์แสดง
ไว้ในคัมภีร์อรรถกถาว่าดังนี้ โดยกำหนดอย่างต่ำ ๔ อสงไขย
กับ ๑ แสนมหากัปป์ โดยกำหนดอย่างกลาง ๘ อสงไขย
กับ ๑ แสนมหากัปป์ โดยกำหนดอย่างสูง ๑๖ อสงไขย กับ
๑ แสนมหากัปป์ ก็แหละ ความแตกต่างกันอย่างนี้ นักศึกษา
พึงทราบด้วยอำนาจแห่งพระโสดิ์ผู้เป็นปัญญาริះ คือยัง
ด้วยปัญญา ๑ ผู้เป็นสังฆาริះ คือยังด้วยศรัทธา ๑ และ
ผู้เป็นจริยาริះ คือยังด้วยวิริยะ ๑ อธิบายว่า— สำหรับพระ
โสดิ์ผู้เป็นปัญญาริះ มีศรัทธาอ่อนแต่ปัญญาคมกล้า
สำหรับพระโสดิ์ผู้เป็นสังฆาริះ มีปัญญาปานกลาง

สำหรับพระโพธิสัตว์ผู้เป็นวิริยาธิกะ มีปัญญาอ่อน ก็แหละ
พระดำมดัมโพธิญาณนั้น อันพระโพธิสัตว์พึงบรรลุได้ด้วย
ปัญญาภาพแล

๑๕. ปัญหาข้อ ๑๕ ที่ว่า “บารมี มีอันดังใด
อย่างไร” นั้น วิธินาว่า— อานังสฺสเหล่าใดของพระโพธิสัตว์
ทั้งหลาย ผู้มีอภินิหารได้สร้างไว้แล้ว ที่พระอรธกถาจารย์
พรรณนาไว้อย่างนี้ว่า— พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้เป็นนรชาติ
ดมบุรณด้วยของคฤณอย่างครบถ้วนดังพรรณนามา เป็นผู้
เที่ยงแท้แน่นอนในอันที่จะตรัสรู้ เมื่อยังท่องเที่ยวอยู่คดอค
กาดียดยาวแมตงรอยโกฏิกัป ก็ไม่บังเกิดในอเวจิมหานรก
และโลกันคมหานรก ไม่เกิดเป็นเปรตจำพวกนิชฌามคันทา,
ชุปบีปาด้าและจำพวกกาดกัญชิกา ไม่เกิดเป็นสัตว์ประเภท
เล็ก ๆ ไม่ไปสู่สุคติ เมื่อเกิดในหมู่มนุษย์ ก็ไม่เป็นคนตาบอด
แต่กำเนิด ไม่เป็นคนหูหนวก ไม่เป็นคนโง่บ้า ไม่เป็นสัตว์
ไม่เป็นอกุโศพยัญชนก ไม่เป็นบัณฑิตะว ถึงยังไม่สำเร็จ
ก็เป็นผู้เที่ยงแท้แน่นอนในอันที่จะได้ตรัสรู้ เป็นผู้พ้นจากอนัน-
ตริยกรรมทั้งหลาย มีโคจรระอาดในที่ทุกสถาน ไม่ต้องเสพ
มิจนาทิจฺฉิ เป็นผู้มัทรรคนะเชือกกรรมและเชือกการกระทำ

แม้เมื่อไปบังเกิดบนสวรรค์ก็ไม่เกิดเป็นอสังขารพรหม เหตุที่
จะทำให้เกิดเป็นเทพชั้นสุทธาวาสก็มีได้ มีเป็นัตถบุรุษมีแนวโน้ม
ไปในทางออกบวช ไม่วุ่นวายในภพน้อยภพใหญ่ เทียบว่า
เพี้ยนประโยชน์แก่ชาวโลก บำเพ็ญบารมีทุก ๆ อย่างให้
บริบูรณ์

อนึ่ง อัจฉริยอัปสุตธรรม ๑๖ ประการเหล่านี้ ซึ่งมีมาโดย
นัยมีอาทิว่า “ดูก่อนอานันทะ พระโพธิสัตว์มีสติ
สัมปชัญญะ จุตีจากหมู่เทพาวคฤตแล้ว ย่อมหยั่งดังดั่งของ
แห่งมารดา”

อนึ่ง ปุณนิมิต ๓๒ ประการเหล่านี้ ซึ่งมีมาโดย
นัยมีอาทิว่า “ความเย็นหายไป ความร้อนก็สงบลง” และมี
มาโดยนัยมีอาทิว่า “ดูก่อนสาริปุตตะ คราวเมื่อพระโพธิสัตว์
บังเกิด^๕ โลกธาตุ ๑๐ หมื่น^๕ ย่อมหวั่น ย่อมไหว ย่อม
สั่นสะเทือน”

แหละหรืออันดังดีเป็นอย่างอื่นเหล่านี้มีประการดังที่
ทรงแสดงไว้ ณ ที่^๕นั้น ๆ มีคัมภีร์ชาคคะและคัมภีร์พุทธวงศ์
เป็นต้น ซึ่งมีข้อความมีอาทิอย่าง^๕นี้ว่า “ความเป็น^๕ผู้ชำนาญ
ในการงานเป็นต้น เป็นความดำริ่ใจความประสงค์ของพระ
โพธิสัตว์ทั้งหลาย”

อันว่าเรื่องทั้งหมดดังพรรณนามานี้ ๆ เป็นอันดีดัง
ของบารมีทั้งหลาย อนึ่ง นักศึกษาพึงทราบว่า คู่แห่งคุณ
ธรรมเป็นคันเช่น อโณกะ อโหตะ เป็นความแตกต่างกัน
ตามที่แต่งดังแล้ว

อีกประการหนึ่ง นักศึกษาพึงทราบดังนี้ โดยเหตุที่
พระโพธิสัตว์นับจำเดิมแต่สำเร็จอภินิหารมา ย่อมเป็นผู้เสมอ
ด้วยพระบิดาของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพราะเป็นผู้แสวงหาสิ่งที่
เป็นประโยชน์มาให้ เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ เป็นที่น่าเคารพ
เป็นที่น่าสนใจ และเป็นนาบุญชนนิยม เพราะประกอบ
ด้วยคุณอันวิเศษ เป็นที่รักของมนุษย์โดยมาก เป็นที่รักของ
พวกอมมนุษย์ทั้งหลาย อันเทวดาคอยตามรักษา เป็นผู้อันเหล่า
สัตว์หมู่หมื่นสัตว์รายเป็นตนย้ายไม่ได้ เพราะเป็นผู้มีอำนาจถูก
บ่มแล้วด้วยเมตตาและกรุณา และเมื่อไปเกิดในหมู่สัตว์
นิกายใด ๆ เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยบุญอย่างวิเศษ จึง
ครอบงำสัตว์อื่น ๆ ในหมู่สัตว์นิกายนั้น ๆ ด้วยวรรณอันยิ่ง
กว่า ด้วยยศอันยิ่งกว่า ด้วยสุขอันยิ่งกว่า ด้วยกำลังอันยิ่งกว่า
ด้วยความเป็นใหญ่อันยิ่งกว่า เป็นผู้มโหฬารน้อย มีโรคน้อย
เป็นผู้มีศรัทธาบริสุทธิผู้ควรเป็นอย่างดี มีวิริยะเข้มแข็งดี

มีสติว่องไว มีสมาธิตั้งมั่น มีปัญญาปราดเปรื่อง มีกิเลสเบาบาง มีความกระวนกระวายน้อย มีความเร่าร้อนน้อย เป็นผู้ว่าง่าย รับผิดชอบต่อด้วยความเคารพ เพราะมีกิเลสเบาบางนั่นเอง เป็นผู้อดทน สงบตั้งมั่น มีวาจาอ่อนหวาน ทำการปฏิสังขารอย่างฉลาด เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธไว้ เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน ไม่คึดเด่มอ ไม่มีริษยา ไม่มีความตระหนี่ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ไม่กระด้าง ไม่ดุกหมิ่นท่าน ไม่เป็นคนเผดขณเณ เป็นผู้อดกลั้นได้ต่อความทรมานจากผู้อื่น ไม่ตามทรมานผู้อื่น แหะละเข้าอาศัยอยู่ในเขตบ้านใด อุบัติทวงทั้งหลายมีภัยเป็นต้นของสัตว์ทั้งหลายในเขตบ้านนั้น ที่ไม่เกิดขึ้นโดยมากย่อมไม่เกิดขึ้นเลย และที่เกิดขึ้นแล้วก็สงบไป จึงจะบังเกิดในอบายใด ฌอนบายนั้นก็ไม่ถูกทุกข์เบียดเบียนอย่างเกินประมาณเหมือนคนทั่วไป ย่อมได้ความตั้งเวรสดุดใจโดยประมาณยิ่ง ฉะนั้น คุณชั้นวิเศษทั้งหลายเหล่านี้มีความเป็นผู้เต็มอด้วยพระบิดาและความเป็นทักษิณียบบุคคลเป็นต้นของสัตว์ทั้งหลาย ที่พระโพธิสัตว์ได้มาในภพนั้น ๆ ตามสมควร เป็นอันถึงดีของบารมีเหล่านั้น

อนึ่ง นักศึกษาพึงทราบว่ คุณสมบัติแม่เหล่านี
คือ อายุสมบัติ ๑ รูปสมบัติ ๑ กุลสมบัติ ๑ อิตถียสมบัติ
๑ ความเป็นผู้นำเชื่อง ๑ ความเป็นผู้นำภาพมาก ๑
ก็เป็นอันถึงดีของบารมีทั้งหลายของพระมหาบุรุษ

อธิบายว่า ความเป็นผู้มีอายุยืนยาว ความเป็น
ผู้ดำรงชีพอยู่ได้นาน ในภูมิที่บังเกิดนั้น ๆ ชื่อว่า อายุ
สมบัติ พระโพธิสัตว์ยอมยั้งการดำทาทนาเอกุศลทั้งหลาย
ตามที่ได้อแล้วให้สิ้นสุดลง และยอมสร้างสมกุศลไว้ได้มาก
ด้วยอายุสมบัตินั้น, ความเป็นผู้รูปด้วย ความเป็นผู้นำดู
น่าชม ความเป็นผู้นำเลื่อมใส ชื่อว่า รูปสมบัติ พระโพธิ
สัตว์เป็นผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใส เป็นที่นำสรรเสริญแก่สัตว์
ทั้งหลายผู้ลอบประมาณในรูป ด้วยรูปสมบัตินั้น, ความบังเกิด
ในตระกูลอันประเสริฐทั้งหลาย ชื่อว่า กุลสมบัติ พระ
โพธิสัตว์เป็นผู้อันบุคคลจำพวกเรามีเมในชาติกำเนิดเป็นต้น
เข้าไปหาเข้าไปนั่งใกล้ และยอมกระทำให้บุคคลจำพวกนั้น
หายพยศห่มตมานะด้วยกุลสมบัตินั้น, ความเป็นผู้สมบัติมาก
๑ ความเป็นผู้ศักดิ์สูง ๑ ความเป็นผู้มีบริวารมาก ๑ ชื่อ

ว่า อัสสรียสมบัติ พระโพธิสัตว์เป็นผู้สามารถเพื่อจะตั้ง-
 เคารพด้วยดังคหวัตร ๕ ประการ และเป็นผู้สามารถเพื่อจะ
 ชำซึ่งบุคคลผู้ควรชมโดยความเป็นธรรม ด้วยอัสสรียสมบัติ
 เหล่านี้, ความเป็นผู้นำเชื่อ ความเป็นผู้นำไว้วางใจ ชื่อ
 ว่า ความเป็นผู้นำเชื่อถือ พระโพธิสัตว์เป็นประมาณของ
 สัตว์ทั้งหลาย และเป็นผู้มีอาณายอยู่ในขอบเขตแก่สัตว์ทั้ง
 หลาย ด้วยความเป็นผู้นำเชื่อถืออื่น, ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วย
 อาณภาพ ชื่อว่า ความเป็นผู้มีอาณภาพมาก พระโพธิ
 สัตว์อันบุคคลจำพวกอื่นครอบงำไม่ได้ แต่ครอบงำบุคคลจำ
 พวกอื่นได้ด้วยตนเองด้วยคุณตามที่แท้จริงโดยธรรมด้าม้า
 เตมอ ด้วยความเป็นผู้มีอาณภาพมากนัก

คุณสมบัติทั้งหลายมีอายุสมบัติเป็นต้นเหล่านี้ เป็น
 อานิสงส์ของบารมีทั้งหลาย ของพระมหาบุรุษ ด้วยประการ
 ดังพรรณนามาฉะนี้

๑๖. บทุหาข้อ ๑๖ ที่ว่า “บารมี มีผลอย่าง
 ไฉน” นั้น วิถีเห็นว่า— เมื่อว่าโดยย่อ ความดำริเป็นพระ
 ดัมมาตัมพุทธเจ้า เป็นผลของบารมีเหล่านี้ แต่เมื่อว่าโดย

พิสดาร รูปกายสมบัติอันรุ่งเรืองด้วยหมู่แห่งคุณเป็นอนเอก-
 ประการ มีพระมหาปริตต์ลักษณะ ๓๒ พระอนุพยัญชนะ ๘๐
 และพระวิคัมภ์แผ่ไปวาหนึ่งโดยรอบเป็นคัน และพระศิริแห่ง
 พระธรรมกายอันมีความงดงามเกิดขึ้นจากคุณอันไม่มีที่สิ้นสุด
 ไม่มีประมาณ ตั้งแต่จริยฐานธรรม พดธรรม ๓๐ เวฬุ-
 ราชธรรม ๕ อสฬารณญาณธรรม ๖ และพุทธธรรม ๓๘
 หมวด เป็นผลของบารมีเหล่านั้น

อนึ่ง พระพุทธคุณเหล่านี้มีประมาณเท่าใด ที่แม่
 อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสามารถกระทำให้สิ้นสุดลง
 ได้ด้วยพระวาจา โดยกับบัพเพหยาแม่มาก อันนิกเป็นผล
 ของบารมีเหล่านั้น สัมดังพระพุทธประพันธ์ทศรัตโนวาทิน—

หากแม้ว่าพระพุทเจ้าจะพึงทรงพรรณนาพระ
 คุณของพระพุทธเจ้าด้วยกัน ตลอดกาลยดยาวนานแม่
 ตั้งกับปี โดยไม่พักทรงพรรณนาเรื่องอันในระหว่าง
 เลยกกับปีก็จะพึงสิ้นไปเปล่า แต่พระคุณของพระตถา
 คตเจ้าหาได้หมดสิ้นไปไม่ ฉะนั้นแล—

ไปทอดกฐินที่อีสาน ๒๕๐๔

ของ

ส. บุณยรัตพันธุ์

เมื่อฤดูกฐินในปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔
บรรดากัลยาณมิตรและท่านที่เคารพนับถือในสำนักวัดมหา
ธาตุ ได้เชิญชวนข้าพเจ้าให้ไปร่วมทอดกฐินที่วัดศรีพิมด
บ้านโค่น ซึ่งอยู่ใกล้กับจังหวัดขอนแก่น ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้า
มิใคร่มีโอกาสดำเนินการประกอบกุศลกิจเช่นนี้ จึงตกลงใจขออนุ
ญาติผู้มีไปเที่ยวงานบุญหรือไปกินบุญ (ตามคำแนะนำ
ของท่าน) ทั้งนี้ด้วยหวังเป็นการทดแทนบุญไปในตัว คณะวัดได้
จัดเช่ารถโดยสารขนาดใหญ่และนั่งสบายสำหรับบรรดากัลยาณ
มิตรและข้าพเจ้า ๓ คน มีผู้เดินทางไปทั้งหมด รวมทั้งพระ, เณร,
อุบาสก, อุบาสิกา ประมาณ ๓๐๐ คน ตามหมายกำหนด
การ รถจะออกจากวัดมหาธาตุในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน
แวะพักแรมที่บ้านไร่จังหวัดขอนแก่น ๑ คืน วันที่ ๒๒ ถึงบ้าน
โค่น ทอดกฐินแล้วแรมคืนที่นั่น ๑ คืน วันที่ ๒๓ ออกจาก
บ้านโค่นไปขอนแก่น พักแรมที่ขอนแก่น ๑ คืน วันที่ ๒๔ ออก

จากขอนแก่นไป จ. นครราชสีมา แวะพักที่วัด พระนารายณ์
มหาราช วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน เป็นวันเดินทางกลับพระนคร
ท่านเจ้าคุณอาจารย์องค์อุปถัมภ์วัดศรีพิมลเป็นผู้นำคณะ

ข้าพเจ้าบังเอิญมีเวลาจำกัดเนื่องด้วยติดธุระด่วนตัว
ไม่สามารรถจะเดินทางไปกับคณะโดยรถยนต์ได้ จึงรีบรุดเร็ว
จากกรุงเทพ ฯ เวลาเช้าของวันที่ ๒๒ เพื่อไปให้ถึงบ้านโคก
คอนำให้ทันการทอดกฐิน ข้าพเจ้าจะค้างที่บ้านโคกคืน
หนึ่ง แล้วศิครถของคณะไปขอนแก่น จะพักอยู่ที่ขอนแก่น
คืนหนึ่ง แล้วรีบรุดเร็วจากที่นั่นกลับกรุงเทพ ฯ ในเช้าของ
วันที่ ๒๔ “อีสาน” ของข้าพเจ้าในเที่ยววันจึงหมายถึงแค่บ้าน
โคกและขอนแก่นเท่านั้น

รีบรุดสายกรุงเทพ ฯ ขอนแก่นไม่มีความเร็วด้วยข้อ
เพราะต้องหยุดแทบทุกสถานี ผู้โดยสารมีมากหน้าหลายตา
มีทั้งไทยและจีน แม้รังษิดได้แต่ได้แซ่แซ่แซ่ก็ปรากฏ
ตัวอยู่เป็นแห่งๆ ดังเกิดตุรชัน ๒ และ ๓ แน่นจนแทบไม่มีที่นั่ง
แค่รถชั ๓ ก็จะไม่มีผู้คนชอบ เมื่อรถหยุดที่ไหนมีของก็

รับประทานนานาชนิดมาขาย ฝ่ายผู้โดยสารก็จะรับซื้อกัน
 คุ้ดคุ้ดตามเพื่อคุณได้ยิ่งไว้มาก ๆ เป็นการกันอด ทุกสิ่งทุก
 อย่างคงจะโอชะไม่น้อย แต่ผู้เฒ่าและการหยิบแคะด้วยมืออัน
 ไม่สะอาดของผู้ขาย คัดความหยากของข้าพเจ้าไปหมดคั้ง
 คั้งนั้น แทนที่จะลดจรรยาของไถ่อย่าง เนื้อปิ้ง หรือต้มคำและ
 อ้อยชวน ข้าพเจ้าสมัครตั้งข้าวราดหน้าและโซดาจากห้อง
 อาหาร ซึ่งก็ง่ายคายและแก้หิวในตอนเที่ยงได้เป็นอย่างดี

ทิวทัศน์ที่ มองเห็นจาก ทางรถไฟ ประกอบด้วย ทุ่งนา
 และป่าเขา เข้าเขตอู่ด้านแล้ว ดังเกิดคุดันข้าวใกล้ทางรถมี
 ดีแห่ง ๆ รวงดิบ ๆ ไม่ขึ้นคา พันดินก็แห้งผาก เขาปลูกปอ
 กันเป็นหย่อม ๆ และแซมปอไว้ตามที่หม่นน้ำซึ่งเป็นแห่ง ๆ มอง
 คุ้ดูดี ๆ แซ่ปอนเป็นเมือกเป็นครำและน้ำกลวจะมีกลิ่นเหม็น
 แม้กระนั้นพี่น้องชาวโน้นเขาก็ยังลงแช่อาบกันได้โดยไม่ทำที่
 ว่าเคียดร้อน ชวนให้ตั้งเวรใจว่า น้ำสะอาดของเขาในเดือน
 ๓๒ คงจะต้องเริ่มหายากแล้ว

รถไฟถึงสถานีท่าพระเวลา ๑๗.๐๐ น. เศษ ที่นั่นเป็นที่
 ที่ข้าพเจ้าต้องลงจากรถ เพื่อคั้นคั้น เดินทางไปบ้านโค่นต่อไป

ออกจรง ๆ ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร เพราะไม่มีความรู้
 เกี่ยวกับถนน แต่ขณะที่ข้าพเจ้ายืนเก ๆ กัง ๆ อยู่ที่ชานดง
 นั้น มีชายหนุ่มคนหนึ่ง รูปร่างสูงใหญ่ หน้าตาหมคมด
 เดินเข้ามาจ้อง ๆ มอง ๆ ข้าพเจ้าแล้วถามชื่อ เมื่อได้ความ
 ว่าเป็นผู้ที่เขากำดำรงคอยอยู่ เขาก็แนะนำตัวเขาเองว่าชื่อ
 ปรีชา และบอกว่าท่านเจ้าคุณอาจารย์ให้มารับ เขาพา
 ข้าพเจ้าและเด็กผู้ติดตามไปยังร้านอาหารเด็ก ๆ โโกโรโกโส
 แห่งหนึ่ง พร้อมกับคำเชื้อเชิญให้นั่งและตั้งอะไรรับประทาน
 ก่อนตามใจชอบ ปรากฏว่าเราต้องคอยชนรถไปท่าเรือเพื่อ
 ลงเรือข้ามแม่น้ำชี แต่เวลานั้นรถยังไปรับพระที่ขอนแก่นอยู่
 อีกสักครู่จึงจะมาถึง

ข้าพเจ้าไม่มีใจที่จะนั่ง และไม่ต้องการอะไรแม้แต่
 น้ำดื่ม เลยออกไปเดินบนถนนฝั่หน้าร้าน ที่ท่าพระธมย
 เจริญชนมาก มีร้านรวงที่ดูได้มีถนนลาด แต่เมื่อ ๓๐ ปีก่อน
 ท่าพระนั้นเป็นหมู่บ้านที่เด็กมาก มีห้องแถวอยู่บนถนนที่เราเห็น
 นั้นไม่ก่ห้อง มีแผงขายของเด็ก ๆ น้อย ๆ และมีเด็กเด็ก ๆ ที่

ได้เลื้อยบ้างไม่ได้เลื้อยบ้างวิ่งคลุกฝุ่นกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ เดิน
 เสียเมื่อยแล้วเราไม่มีอื่นทำนอกจากจะ ยืนคอยรถ อยู่ข้างทาง
 คุณปรีชาบ่นว่ารถสายเกินคาดมาก แต่ข้าพเจ้าไม่มีใครรู้จัก
 แปลกใจ ถ้ามีการนัดกับพระแล้ว เชื่อได้ว่าโดยมากต้อง
 คอยท่าน ไม่ทราบว่าจะเพราะอะไรท่านไม่ใคร่จะหัดใช้นาฬิกา
 กันเลย หลังจากที่ยืนยัดเขยียดขาอยู่ค่อนข้างโง่งม รถพร้อม
 ด้วยพระจากขอนแก่นจึงมาถึง เราชนของแตะโยนตัวเข้าไป
 นั่งเรียงกันอยู่แถบหนึ่งในรถแบบรถจี๊ปนั้น (พระนั่งอยู่อีกแถบ
 หนึ่ง) พอรถออกวิ่งก็ รู้สึกตัวว่าต้อง รับหาที่ยึดไว้ให้ดี ๆ
 เพราะถนนที่เราแตะไปนั้นเต็มไปด้วยหลุมแตะบ่อลุ่ม ๆ ดอน ๆ
 เป็นเหตุให้เราถูกเขย่าแตะกระแทกจนไม่ใช่แค่ศีรษะ แต่
 คับไตได้พุงกงกลอนไปหมด เมื่อข้าพเจ้าตะโกนถามหนุ่มผู้นำ
 ว่า ทางนี้ไกลเท่าไร ก็ได้รับคำตอบอย่างใจเย็นของเขาว่า
 “ไม่ไกลหรอกครับ ดัง ๒๐ นาทีก็จะถึงท่า” ๒๐ นาทีสำหรับการ
 เขย่าท้อง ไม่ใช่ของสนุก จะชมวิวให้เพลินใจก็มองอะไร
 ไม่เห็น เพราะเป็นเวลาดูปตาแล้ว แต่ต้องยอมรับว่า

พระอาทิตย์ที่เพิ่งตกและยังต้องแดงสะท้อนเป็นสีแดงเรือเหนือ
ทิวไม้ นั้น ทำให้ขอบฟ้างามได้ภาวนาทศน้ายิ่งนัก

รถวิ่งไปด้วยความเร็วและความชำนาญอย่างน่าพิศวง
ของผู้ขับ ในที่สุดก็ถึงท่าบนฝั่งแม่น้ำ ทุกคนกระโดดลงเหยียบ
พื้นดินด้วย ความโล่งอก เราหัว ของกันคน ตะมือ สองมือ
(นอกจากพระซึ่งไม่มีสมบัติอะไร นอกจากย่าม) เดินขวบว
กันไปลงเรือ แต่ “ท่า” เรือที่นั่นไม่มีเลย มีแต่ตลิ่งชัน ชาวเจ้า
จำต้องถอดรองเท้าอันมีชั้นสูงแหลมซึ่งได้มาจากกรุงเทพ ฯ
แล้ววกค้อย ๆ บรรจงเดินไปตามทรายและหญ้าเปียกจนถึงที่
เรือจอด นิมนต์พระท่านลงไปก่อน แล้วเขาก็จับเรือให้ลง
เรื่อนักชอบกต มันมีลักษณะยาวและแคบ แต่ไม่มีกระดาน
ปูพื้น มีเพียงท่อนไม้ที่ขรุขระและเปียกเปื้อนวางอยู่ ๒-๓
ท่อน เราล้มครืนลง ๆ บนท้องเรือที่ตนเป็นเมือกมากกว่า
ที่จะหย่อนร่างลงบนท่อนไม้ที่เปราะแตกปรก ชายแก่เจ้าของ
เรือพายเรือไปอย่างเอื่อย ๆ พาเราข้ามแม่น้ำ พระจันทร์ขึ้น
เต็มดวงทอดแสงสว่างเป็นนวล ช่วยให้เราเห็นต้นไม้บนฝั่งอยู่

ตะคุ่ม ๆ ทุกอย่างเงียบงัด นอกจากคณะของเราและคน
พายเรือแล้ว ไม่มีสัตว์หรือมนุษย์อื่นอยู่ในบริเวณนั้น

เรื่อนำเราไปสู่อีกฝั่งหนึ่งในเวลาไม่นาน เราคงจิต
ประคองกายไม่ให้ล้มแล้วก้าวขึ้นจากท้องเรือไปสู่ฝั่งอันแฉะ
แล้วก็ปีนคดถึงอันสูงชันขึ้นไปยังท้องทุ่งนา ข้าพเจ้าคงเดินเท้า
เปล่าต่อไป เพราะเท้ายังเปียกอยู่ ในเวลาเดียวกัน พันดิน
แถวนี้เป็นดินทราย จะเดินด้วยรองเท้าชั้นสูงไม่ได้ถนัด นึก
คำหิตนเองเป็นกำลังว่า เมื่อตอนจัดของลงกระเป๋าก่อน
ออกจากบ้านนั้น ได้อุดผ้าห่มเตรียมรองเท้าสำหรับเดินทางไว้
แล้วทีเดียว ทำไมจึงลืมเอามาด้วยก็ไม่ทราบ ผู้นำทางพา
เราเดินหลีกมุดควายไป ๆ มา ๆ เศรษฐบุตรพระจันทร์ช่วยต้อง
ทางให้เป็นอย่างดี เราไปยังฝั่งน้ำอีกแห่งหนึ่ง ได้ความว่า
มีบึงใหญ่ซึ่งต้องข้ามด้วยเรืออีกค่อหนึ่งจึงจะไปถึงบ้านโศก
ได้ “ตอนข้ามบึงสบายแล้วครับ ท่านเจ้าคุณคงส่งเรือยนต์
มารับ” คุณปริชาพูดอย่างมั่นใจ เรากองข้าวของลงคอยเรือ
แต่คอยแล้วคอยเล่าก็ไม่เห็นอะไรโผล่มา เอ! ท่านเจ้าคุณ

จะมีคุยเพดินล้มเราเสียแล้วกระมังหนอ ดักครู่หนึ่งเราเห็น
 ไฟริบ ๆ หรือ ๆ มาแต่ไกล นั่นคงเป็นเรือยนต์เป็นแน่ แต่
 คอยอยู่เป็นครู่ใหญ่ ไฟก็ไม่ใกล้เข้ามา กลับถอยไปเสีย
 ทางอื่น เห็นจะต้องตะโกนเรียกเสียแล้ว “เรือเอ๋ย มารับ
 หดวงพิทาง^๕หน่อยเถิด” ปรีชาตะโกน “มารับหดวงพิทาง^๕
 หน่อยเถิด” พยงค์ เด็กผู้เป็นเพื่อนเดินทางของข้าพเจ้าตะโกน
 ต่อ “เรือมาทางนี้เถิด” พระตะโกนบ้าง แต่ก็เงียบ ไม่ได้ผล
 นึกคิดว่าเราคงจะไปจอดรับเราที่ท่าอื่นเสียแล้วละ “คุณเดิน
 ไหวไหมครับ?” ปรีชาหันมาถามข้าพเจ้า “ไหวสิคุณ ไป
 ไหนก็ได้กัน ให้ได้ลงเรือจะดีกว่าคอยแกว่อยู่อย่าง^๕” ข้าพ-
 เจ้าตอบ ดังนั้นเราจึงเคลื่อนขบวนกันใหม่ มีพระสองรูป
 เป็นผู้นำ ถัดมาก็คือคุณปรีชา แล้วกัพยงค์ รัชทายาทคือข้าพเจ้า
 หุ่นนาในท่ามกลางความเงียบดังที่ได้แจ้งจันทร์อันแจ่มกระจ่าง
^๕ น ด้วยไม่น้อย แต่ถึงแม้ข้าพเจ้าจะตอบชมความงามของ
 ธรรมชาติก็เป็นเพียงชั่วพริบตาเดียว เพราะต้องก้มหน้าก้มตา
 เดินตามคนอื่นให้ทัน เท่าที่ต้องคอย ๆ ย่ำไป ถูกหนามหรือ
 กรวดคมมันเจ็บ บางตอนที่ทรายบางหน่อยพอได้รองเท้าได้ก็

หยุดได้เสียที ได้แล้วเดินไม่สะดวกก็นั่งใหม่ ถึงทางแยก
 แห่งหนึ่ง คุณปรีชาเกิดมีความรู้สึกขึ้นมา “เราไปทางดัด
 กันเถิดครับ ผมรู้ทาง คิดว่าจะไปถึงเร็วกว่า” พูดแล้ว
 เขาก็ปล่อยพระไปตามดำพัง ๒ องค์ นำพยางค์และข้าพเจ้า
 คัดไปทางแพรงซ้าย

ข้าพเจ้าได้ไปบนคันนาตามผู้นำ พดางนั้นชมตนเอง
 ว่า อายุเราหนุ่มแล้วยังเดินได้คงไม่พลงพลาด คงเป็นที่
 4 ได้เคยเดินข้ามทุ่งนาไปโรงเรียนเมื่อเป็นเด็กนั่นเอง แต่โอ
 เจอะอะไรเข้าแล้วเล่า? “คันนามันขาดครับ” คุณปรีชาพูด
 “แต่ว่ามันยังอยู่หน่อยไม่มากหรอกครับ ดุยโคดนเอาดัก
 ต้องเมตรเท่านั้นที่จะพ้น” โคดน ๒ เมตร..... มันไม่มาก
 สำหรับเขาผู้คุ้นกับถิ่น แต่สำหรับเราทำแย่นั่น ถึงอยาก
 ขอดเก่งก็น่ากลัวจะเก่งต่อไปไม่ไหว แต่จะถอยหลังก็
 ไม่ได้ ตกลงย่ำโคดนก็ย่ำ เมื่ออุตุรียากไปเที่ยวบ้านนอก
 ก็ต้องฉมวดความลำบากเสียบ้าง ข้าพเจ้าโยนกระเป๋าทิ้ง
 อยู่ให้พยางค์รับไป มือหนึ่งหิ้วรองเท้าอีกมือหนึ่งถกตักเกิดให้
 พันท้ายแล้ว ก็บักเท้าตงไปในโคดน พบว่าน้ำตักเกือบถึงเข่า

ที่จะพออยู่ได้ อยู่ แต่โคถนข้างต้นอะไรเช่นนั้น เขามันพลาดไป
ทางโน้นที่ทางนี้ จะหกล้มอยู่ในท้องนานทีเดียวให้ได้ คอย
กันหน่อยเถิดคุณปรีชา ข้าพเจ้าจึงวอนเขาด้วยความวิตก
ในทันทีชายหนุ่มผู้มาทางก้นมืออันแข็งแรงมาช่วย ชอบใจ
เหลือเกิน พ่อน้องชาย มิฉะนั้นคงไปไม่สำเร็จเป็นแน่

เราข้ามทางวิบากแล้วเดินไปตามคันนาอีก ไม่นาน
ก็พบพระยีนคอยเราอยู่ ถึงท่าเรือแล้ว แต่ยังไม่มเรือมา พวก
ผู้ชายจึกแจจกไฟขึ้นเพื่อให้อาณัติสัญญาณ คว้นจากกอง
ไฟให้ผดส้มมุ่งหมาย หลังจากที่เรานั่งคอยยืนคอยอยู่ที่ท่า
ที่ต้องนั่งเพียงประมาณครึ่งชั่วโมง มีเรือยนต์ดำหนึ่งมารับเรา
คนเรือรายงานว่ เขาเพิ่งจะชนของพวกคณะกรฐินที่มาทางรถ
ขึ้นไปฝั่งได้หมดเมื่อสักครู่เอง แม้ท่านเจ้าคุณก็เพิ่งข้ามไป
ทงนเพราะคณะรถยนต์มาถึงช้ากว่ากำหนดหลายชั่วโมง ความ
จริงตามโปรแกรมเดิมกะกันว่า รถจะไปจากบ้านไม่ถึงบ้านโค้น
ได้โดยไม่ต้องใช้ทางน้ำ ครั้นแล้วก็ต้องเปลี่ยนรายการกันโดย
กะทันหัน เพราะได้ความว่าถนนตรงแยกเข้าบ้านโค้นชำรุดและ
ขาดคอนมาก คนรถเกรงว่ารถจะเข้าถึงบ้านโค้นไม่ได้ จึงขอ
พักรถไว้ที่ท่า เป็นอันว่าทั้งคณะได้เดินผ่านทุ่งนามาเช่นเดียว

กับเรา แต่การดำเี่ยงคนร่อยคนและข้าวของหลายร่อยชั้น
ที่ชนกันมาจากกรุงเทพ ฯ นั้น มีการรอกคอยกันมากมาย พา
ให้พวกแฉวงบุญแก่ ๆ ที่มีโรคกระดูก, โรคข้อและโรควง
เวียนอ่อนเพลียรบกวนอยู่ ต่างได้รับความลำบากอย่างพอค

เรียนต์เด่นคัตบึงใหญ่เป็นเวลาหลายนาที่ เราใช้
ทองเรือเป็นที่พักของ ตัวเรานั่งอยู่บนแคมเรืออย่างไม้ตู้ดบาย
นัก แต่บัดนี้เราไม่มีข้อวิตกกังวลแต่อย่างใดแล้ว เพราะมัน
ใจได้ว่าอย่างไรเสียเราคงจะไปถึงจุดหมายของเราโดยไม่มี
ข้อสงสัย ข้าพเจ้าเองถือโอกาสปล่อยอารมณ์ให้เลื่อนลอย
ไปอยู่กับธรรมชาติอย่างเต็มที่ น้ำในบึงอันราบเรียบภายใต้
แสงจันทร์อันนวลงามปราศจากราคี บวกกับความสงบดังค
ซึ่งไม่มีความจ้อกแจ้กจอแจอันอื่นใดมารบกวน นอกจากเสียง
เครื่องยนต์ของเรือและเสียงปลาซึ่งโคดเด่นอยู่ในน้ำเป็นระยะ ๆ
เบิกจิตให้ชื่นบานและเป็นผู้ การล่องวางไปทอดคฐินถึงบ้าน
ไต้นของข้าพเจ้า ให้คอกเบียรายทางส่วนหนึ่งแล้ว เสียคย
แต่ว่าความชื่นบานปลดคไปรังใจนี้ ค้องเก็บซ่อนไว้เป็นเพียง
ความรุดคส่วนคน และไม่มีผู้ที่รักชอบอย่างสนิทอยู่ใกล้เพื่อ
จะรับปันส่วนแบ่งได้

เราไปถึงฝั่งที่ต้องการเป็นเวลา ๒ หุ่่มเศษ เมื่อขึ้น
 จากเรือแล้วยังมีการเดินต่ออีกช่วงหนึ่ง คือจากท่าไปถึงวัด
 เราย่ำฝุ่นหนาหลายนิ้วผ่านตะแวงบ้านเด็ก ๆ หย่อมหนึ่งได้ยิน
 เสียงของมวง ๆ มาแต่ไกล คุณปรีชาบอกว่าเขากำลังแห่
 ท่านเจ้าคุณอยู่ ถ้าเราวิ่งไปก็ยังสามารถเห็นกระบวนแห่ เรา
 ชวนกันวิ่งฝ่าเจ้านกเกือบเป็นวง มีชาวมินานก็เข้าไปในเขตวัด
 ซึ่งประดับด้วยไฟฟ้าอย่างสว่างไสว เราหามท่านเจ้าคุณขึ้น
 เสด็จเดินรอบโบสถ์ มีลูกเด็กเล็กแดงและคนหนุ่มคนแก่ทั้งชาย
 หญิงเดินตามมาอย่างมามากหน้าหลายตา เราดักคอยนมัสการ
 ท่านเป็นการรายงานตัวแล้ว ก็เลยไปดูคาดเดาว่าจะมีทาง
 ส่งเคราะห์คนได้อย่างไรบ้าง ความต้องการอันแรกคือหน้า....
 หน้าจะล้างมือ ล้างหน้า และล้างเท้า ไม่เคยชะมูกชะมอม
 ะไรอย่างนี้ เมื่อได้ชำระล้างส่วนนอก ๆ ของร่างกายพอ
 บรรเทาความเปื้อนเปรอะแล้วก็เข้าไปในโบสถ์ พบเพื่อนวัด
 มหาธาตุกำลังรับประทานอาหารกันอยู่ เขาเรียกให้เข้าร่วม
 วงและเป็นพระคักข้าวมาให้ ชาวบ้านโศนได้เตรียมอาหาร
 ไว้รับรองเราเป็นอย่างดี มีข้าวและกับข้าวมาเป็นหม้อใหญ่ ๆ
 ข้าพเจ้ารับประทานข้าวและดักแกงดาลดลงไปเหมือนเด็กที่เลี้ยงง่าย

หลังจากที่ได้แสร้งคอยเรือและบุกทุ่งนามาเป็นเวลาเกือบสาม
ชั่วโมงแล้ว รู้ดีว่าท้องออกจะว่างผิดปกติ อาหารบ้านโต้น
เป็นอาหารธรรมดา แต่ก็มีหลายสิ่ง นึกถึงตำรวจคนพื้นเมือง
ว่า เขาคงต้องชวนขายจัดบริการการรับพวกเราชาวกรุง
ด้วยความลำบากมิใช่น้อย

เสร็จการรับประทานอาหาร พบว่าท่านเจ้าคุณเข้า
มาในโบสถ์แล้ว และกำลังนั่งอยู่ที่ไมโครโฟน ตั้งเกตุคติ
หน้าท่านคธาแห่ง คงจะทงเห็นอยทงรอนไม่น้อยไปกว่าผู้คิด
ตามทงหลาย แต่ก็ยังฝืนยิ้มได้อยู่ ท่านกล่าวว่า ท่านมีความ
เสียใจเป็นอันมากที่การมาร่วมทำบุญกันในวันนี้ ก่อให้เกิด
ความลำบากทั้งชาวกรุงและชาวบ้าน การเดินทางเป็นไปด้วย
ความยากเกินคาด ด้วยเหตุที่ต้องเปลี่ยนเส้นทางเดิน แทน
ที่จะได้มาถึงวัดโดยรถยนต์โดยตลอด ชาววัดมหาธาตุต้อง
ข้ามน้ำข้ามบึงมาอย่างเห็นัดเห็น้อย ฝ่ายชาวบ้านโต้นที่กะ
รับคณะกุสินทางบกเล่า ก็กลับต้องหันไปช่วยขนของมาจาก
น้ำอย่างโทดาทด อย่างไรก็ตามท่านรู้ดีปิตินค้เป็นที่ยังใน
ศรัทธาอันไม่ย่อหย่อนของทงต้องฝ่าย ในขบวนกุสินที่มาจาก

กรุงเทพ ฯ นั้น คนแก่อายุ ๘๐ ก็มีมาถึงสองคน และก็
 อุดดำห์หอบร่างมาถึงวัดได้โดยไม่ท้อแท้

สำหรับการทอดกฐิน ท่านคอยอีกสักครูหนึ่งก่อน
 ให้ชาววัดทั้งหลายได้ชมเชยเครื่องกฐินที่เพิ่งตั้งเสร็จ ในเวลา
 เดียวกัน คนหนุ่มคนสาวที่อยากจะไปดูการเดินพ้อนรำก็ไปได้
 ส่วนคนแก่ ๆ ที่เดินทางมาไกล อยากจะไปอาบน้ำอาบทำให้
 สบายก็ไปได้ คือเมื่อได้ยินประกาศเมื่อถึงเวลาทอดกฐิน
 จึงขอให้กลับเข้ามาในโบสถ์กันโดยพร้อมเพรียง

ข้าพเจ้าถือโอกาสไปสำรวจที่พัก และเตรียมดูที่นอน
 หมอนมุ้งไว้ให้เรียบร้อย ทั้งหมั่นชวนไปเป็นเพื่อน และ
 คุณปรีชาเป็นผู้นำ (คุณเบียวคืออุปาสิกาวัย ๘๐ ซึ่งอยู่ใน
 วัดมหาธาตุ และรู้จักชอบพอกับข้าพเจ้ามาหลายปีแล้ว) ชาว
 กรุงเทพ ฯ ที่ไปทอดกฐินกันเป็นหลายสิบคนนั้น โดยมากสมัคร
 นอนในโบสถ์อย่างไม่มีพิธีกรรม คือของที่ ๆ สบอารมณ์
 แล้วก็นอนกายหันเท้าไปเฉยจากพระประธาน ขอแต่เพียงมี
 หมอนและผ้าห่มแล้วก็เป็นที่พอใจ บางคนได้รับเชิญให้ไป
 พักที่บ้านญาติของท่านเจ้าคุณ ส่วนข้าพเจ้าและคุณเบียว
 ได้รับอนุญาตให้เข้าครอบครองเรือนกรรมฐานหลังหนึ่ง ซึ่ง

อยู่ห่างจากโบสถ์เล็กน้อย เรือนนี้มีห้องขนาดที่อยู่ได้สบายๆ คนหนึ่ง แต่ต้องคนก็พอเบียดกันนอนได้ ท่านมีฟูกและหมอนให้เราพร้อมสรรพ แต่เราต้องใช้ผ้าปูนอนและมุ้งของเราเอง สำหรับกันหนาว พัสสาวของท่านเจ้าคุณได้เอามาให้ยืมมวน ขนาดใหญ่ผืนหนึ่ง นัยว่ากตางคันทนอากาศเริ่มเย็นลงแล้วอย่างมาก

เสร็จจากการเตรียมที่นอนและวางข้าวของไว้ที่แถว เราถลันเข้าไปในโบสถ์ จะอาบน้ำก็ดูไม่คุ้มกับความลำบากที่จะต้องย้ายไปห้องน้ำ คิดว่าไว้อาบก่อนนอนจะดีกว่า ที่ในโบสถ์มีคนนอนบ้าง นิ่งบ้าง เดินไปเดินมาบ้าง คุยกันบ้าง วุ่นกันหาสมบัติที่พลัดตาไปบ้าง แล้วแต่เรื่องของแต่ละบุคคล พระพุทธรูปยบายบริการต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ส่วนบริเวณภายนอกโบสถ์นั้น มีการเดินและขึงกลองซึ่งส่งเสียงให้เราได้ยินอย่างครึกครื้น

ข้าพเจ้านั่งคอยการทอดกฐินด้วยการพิจารณาพิเคราะห์พิจารณาโบสถ์ ซึ่งได้ยินคนพูดถึงมานานแล้วว่ามีส่วนดีดัดลักษณะ น่าดู ตัวโบสถ์ก่อตั้งจากดินเพียงประมาณหนึ่งเมตร ด้านหน้าและด้านข้างต้องด้านมีประตูเข้าขนาดกว้าง ซึ่งปิดเปิดด้วย

ประศุเหตุภัยคุกคาม แทนที่จะใช้ไม้ดังที่เราเคยเห็นกัน พันกระ
 เบองปุ่นซึ่งเมื่อก่อนปลุกด้วยเสียง และจนได้หลายร้อยคน
 ที่บูชาประกอบด้วยพระพุทธรูปที่เป็นพระประธาน ๓ องค์
 องค์ใหญ่ซึ่งอยู่กลางซอกหอดวงพ่อตุ๊ก ทำด้วยทองเหลือง ข้าง
 ซ้ายเป็นพระนาคปรกเรียกกันว่า หอดวงพ่อนาค ทำด้วยศิลา
 คำสมัยอยุธยา องค์ข้างขวาเป็นพระแบบพม่า ทำด้วยศิลา
 ขาว ซอกหอดวงพ่อขาว ซึ่งท่านอาจารย์อัญเชิญมาจากกรุง
 อังวะราชธานีเก่าของพม่า หน้าแท่นพระมีโต๊ะหมู่ประดับด้วย
 รูปเทียนและดอกไม้ ๓ หมู่ ถัดมา มีอาสน์สงฆ์ซึ่งยกพื้นสูง
 ขึ้นไปประมาณ ๓๐ เซนติเมตร และล้อมด้วยกำแพงเตี้ย ๆ
 โบริดถันสร้างมา ๔ - ๕ ปีแล้วด้วยอาคารศิรัทธาและนาฬิกา
 แรงของชาวกรุงเทพฯ ที่ไปทำบุญกับของชาวขอนแก่นร่วม
 กัน ทุก ๆ ปีเมื่อถึงเทศกาลตรุษจีน ชาวกรุงเทพฯ ได้นำ
 ของสำหรับใช้ในวัดมาถวาย และได้บริจาคปัจจัยเสริมสร้าง
 ส่วนที่ยังขาด ส่วนชาวบ้านได้เป็นผู้ประกอบการก่อสร้าง
 ด้วยแรงกาย โบริดจึงเป็นรูปปั้นมาที่ตะแคงตะนอย ในขณะ
 นั้นพณฯ หน้าต่าง และหัดคาโบริดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 เหลืออยู่แต่บริการการตกแต่งภายใน ซึ่งยังจัดทำกันอยู่

ในงานกฐินปีนี้ ชาวกรุงเทพ ฯ ได้นำเครื่องอัฐบริ-
 ขารและของใช้สำหรับวัดมาถวายเช่นเดียวกับในปีก่อน ๆ มี
 ถ้วยชาม ถาดอาหาร หมอนอิง ปิ่นโต บั๊นชา กระโถน
 กระป๋องดักน้ำ และอื่น ๆ สิ่งที่เคยเป็นพิเศษคือพุ่มแก้ว
 สำหรับประดับที่บูชา และเชิงเทียนทองเหลืองใหญ่คู่หนึ่งซึ่ง
 จัดว่าสวยงามมาก ของใช้ที่เป็นชิ้นอีกชิ้นหนึ่งคือตู้ใส่ของ
 ซึ่งมีผู้บริจาคสร้างถวาย และใช้สำหรับเก็บสมบัติของวัดได้
 อย่างเรียบร้อยและพอเพียง “เราจะพาคนกรุงเทพ ฯ ไปให้
 รู้จักคนบ้านนอก และจะให้คนบ้านนอกรู้จักคนกรุงเทพ ฯ”
 เจ้าคุณท่านปรารภ และดังเหตุนี้ก็มิเค้าว่างการไปทอดกฐิน
 จะตั้งผลจริงดังที่ท่านปรารภนา โบสถ์ของวัดศรีพิมณบ้าน
 ไค้นเป็นที่ชุมนุมดังธรรมดาระหว่างชาวกรุงเทพ ฯ และชาวชน-
 บทเป็นอันดี ทั้งเป็นที่รวบรวมคิดปะในท่ามกลางผู้เฒ่าและ
 บ้านเด็กเรือนน้อยของหมู่บ้านหนึ่งในอ้อมที่แร้นแค้น ถ้าไม่
 ใช้เพราะวัดแล้วกว่าชาวกรุงบางคนจะได้ไปเห็นชนบท หรือ
 กว่าชาวชนบทจะได้เห็นระเบียบแห่งความเป็นอยู่และวัฒนธรรม
 บางอย่างก็คงอีกนานนัก

การทอดกฐินเริ่มต้นเวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. และ
 เป็นไปอย่างเย็นเยื่อ ชาววัดมหาธาตุัดเปลี่ยนกันประเคน
 ของถวายพระอยู่หลายหมู่หลายชุด น่ากลัวว่าถ้าจะถวาย
 หมกกองได้คงถึงเที่ยงคืน ข้าพเจ้าและคุณเบียวอยู่ร่วมพิธิ
 พอเป็นดังเชปแฉวกก็เลยงกลับ^๕ไปห้องพักเพื่ออาบน้ำและเตรียม
 ตัวที่จะพักผ่อน พอเช้า^๖มุงก็ได้ยินพระสวดอนุโมทนากฐิน เรา
 พนมมือรับเอาส่วนบุญของเราด้วยปีติ แต่พอพระสวดจบ
 การคนตรีและร้องรำทำเพลงก็ประสานเสียงอย่างสนั่นหวั่นไหว
 รู้ดีกว่าชาวกรุงและชาวบ้านจะไม่ดับอารมณ์กันที่ตรงนี้ เรา
 ชาวกรุงไปบ้านนอกด้วยความหวังอย่างยิ่งว่าจะได้พบความ
 สงบ แต่ฝ่ายชาวบ้าน^๕ ถ้ามีงานวัดแล้วเขาคงชอบสนุกสนาน
 อย่างเต็มที่ แต่อันนี้^๕สงสัยว่าเราจะค่อนข้างอดเขาก็มั^๕ไม่ได้
 ให้ชาวชนบทสนุกสนานกันตามแบบ^๕พื้นเมือง ดังว่าที่จะให้
 เขาเข้ามาหลงลืมล่อล่อใจในเมืองใหญ่แน่นอน

ข้าพเจ้ากลับไปยังกระท่อนกระแท่นเนื่องด้วยตั้งใจ
 ที่รีบถอนทางหลาย สงสัยว่ากว่าภายในบริเวณวัดจะสงบดัง
 ได้ก็เป็นเวลาจวนสว่าง และก็สงบอยู่ไม่นาน เพราะพอโม^๕
 เเศษ เจ้าตำโพงกระจายเสียงก็เริ่มปลุกประกาศเราใหม่

คราวนี้เป็นกรณียกิจให้ผู้คนกระวีกระวาดจัดอาหารไปได้
 บากบั่น เราผู้ต่างถิ่นไม่มีอะไรจะเอาไปถวายพระ แต่จะครัวน
 อยู่ใกล้ที่ ต้องฝืนตนลุกขึ้นเก็บมุงม่านและแต่งเนื้อแต่งตัว
 ไปห้องหน้าพบว่าน้ำอาบในโอ่งหมดเกลี้ยง ใคร ๆ ที่เขาค้น
 ก่อนเราเอาไปอาบเสียหมดแล้ว ต้องขอแรงเด็กชาวบ้านตัว
 เล็ก ๆ ช่วยขนน้ำบ่อมาให้ คุณเบียวส่งเคราะห์ไปหาน้ำฝน
 มาสำหรับล้างหน้าล้างปาก เป็นอันเสร็จกิจส่งคนไปพอได้

โบสถ์ในตอนเช้าเต็มไปด้วยผู้คนเช่นในตอนกลางคืน
 ชาวบ้านบางพวกเป็นธุระอยู่กับการถวายอาหารและปรนนิบัติ
 พระ บางพวกดำรงตนกับการจ่ายเบี้ยยังให้แก่อาคันตุกะ
 ฝ่ายชาวกรุงชุมมือเบี่ยงเป็นค้ำรับส่ง เราหาจานข้าวและกับ
 ข้าวได้แต่ก้นถังลอมวงกันเป็นหมู่ใหญ่ ๆ เมื่อรับประทาน
 เสร็จแล้วก็ส่งให้ผู้อื่นต่อ ๆ กันไป มาอยู่วัดไม่ต้องรังเกียจ
 ว่าใครกินเหลือของใคร อาหารเขานี้เป็นชุดเดียวกับที่
 รับประทานเมื่อตอนกลางคืน และเป็นที่ตั้งเกิดอยู่อย่างหนึ่ง
 ว่า สำหรับของหวานไม่มีขนมหรือผลไม้ มีแต่กล้วยน้ำว้า
 และมันเทศต้ม ผิดจากที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมาในถิ่นอื่น ซึ่งเมื่อ
 มีการเลี้ยงพระขนาดใหญ่และรับรองแขกต่างเมืองแล้ว เขา

มักหาบของกันมาเป็นหาบ ๆ มีทั้งของคาวหวานหลายอย่าง
หลายสิ่ง มีทั้งของหวานพวกทองหยิบทองหยอดเม็ดขนุนและ
ดัมตุ๊กตุ๊กไม่อย่างเหตื้อเพื่อจรรับประทานกันไม่ไหว ที่ชาว
บ้านโค่นมีแต่กตัญญูน้ำว่าและมันเทศต้มเช่นนี้ ข้าพเจ้าใครจะ
สันนิษฐานว่า คงจะไม่ใช่เป็นเพราะเขาตระหนักเห็นยวหรือ
เกี่ยวข้องทำขนม หากแต่เป็นด้วยเหตุที่ว่า อาหารการกินในหมู่บ้าน
เขาคงจะไม่อุดมสมบูรณ์นัก (เขาวามันเทศที่ขึ้นดีเป็นพิเศษ
แต่ข้าพเจ้ามิได้ชิม เพราะทั้งกล้วยและมันไม่มีพอที่จะแจกกัน
ได้ทั่วหน้า)

เสร็จจากอาหารเช้า พระสวดฉัพพัชร์ แล้วชาวบ้าน
โค่นก็ทยอยกันมานมัสการ “หลวงพ่อใหญ่” คือท่านเจ้าคุณ
อาจารย์ เพราะท่านชอบไต่ถามถึงสารทุกข์สุกดิบของพวก
“ญาติโยม” เป็นนิตย์ และเมื่อวานนี้ดูเหมือนไม่มีเวลาพอ
ที่จะสนทนากับเขาเหล่านั้นได้ทั่วถึง ฝ่ายชาววัดมหาธาตุ
ดัมครแยกย้ายกันไปเที่ยว นายอำเภอมีรถจักรยานคันหนึ่งเพื่อ
อำนวยความสะดวก ซึ่งข้าพเจ้ามิต้องให้ใครเชิญเข้า รับชวน
เพื่อนวัด ๓-๔ คนขึ้นไปจอดที่ในพาทะอันหาได้ยากแค้นไป

ดูหมู่บ้านและเยี่ยมเยียนผู้คนที่เป็นใหญ่ในหมู่บ้าน พบว่าถนน
 ในบ้านไค้นเป็นถนนฝุ่นทั้งด้าน บ้านช่องและคันไม้ถูกปกคลุม
 ด้วยฝุ่นเป็นดีเท่า ๆ ไปหมด เหนือถนนในย่านนี้ปลูกตึก ๆ กัน
 และใช้ฝาขัดแตะและหลังคามุงแฝกเป็นส่วนใหญ่ ที่ประกอบ
 ด้วยฝากระดานและหลังคาตั้งกะดี่มีน้อย ดังเหตุนี้พื้นของชาว
 อีสานของเราไม่สู้สะอาดนัก เขาทั้งหลายก็เยื่อใยแมงมุมและ
 เขม่าไฉ้เกรอะกรัง แม้รอบบริเวณบ้านก็ไม่ใคร่จะมีการเก็บ
 กวาดแผ้วถาง ไม่เหมือนกับคนทางพายัพ เช่นที่เชียงใหม่
 ที่ข้าพเจ้ารู้จัก สำหรับการปฏิสันถารต้อนรับ ชาวอีสานก็
 พุดไม่เพราะและยิ้มไม่หวานเหมือนชาวเหนือ แต่เด็ก ๆ ที่
 ออกจะน่าเอ็นดูมาก ไม่ว่าเขาจะพบเราที่ไหน เป็นต้องหยุด
 ดึงนั่งให้ว้อยอย่างนอบน้อมโดยไม่มีการยกเว้น พลเมืองของบ้าน
 ไค้นมีประมาณ ๔๐๐ กว่าเรือน การทำมาหากินในถิ่นนี้
 ประกอบด้วยการทำนาเป็นพื้น และมีการปลูกปอกกับการทำ
 ส่วนผักและทอดผ้าบังเด็กน้อย นอกจากนั้นมียุทธศาสตร์การทอด
 เสื้อซึ่งใคร่เริ่มกันขึ้นไม่นานมานี้ และ "หลวงพ่อใหญ่" เป็น
 ผู้ชวนชวนหาพันธุ์ กนกชนิดดีไปให้ชาวบ้านปลูก ทั้งกระ

คุณให้เขาทดลองทอเสื้อ ปรากฏว่าฝีมือของชาวบ้านโค้นไม่
 เดวกว่าชาวจันทบุรี จึงหวังกันอยู่ว่าอุตสาหกรรมนี้จะช่วย
 เพิ่มพูนรายได้ของหมู่บ้านนี้ได้พอควร

ถัดจากการเยี่ยมชมหมู่บ้าน เราทำการสำรวจวัดศรี
 พิมดโดยรอบ วัดนี้มีอาณาเขตพอประมาณ ไม่เล็กหรือ
 ใหญ่โตเกินไป รอบนอกประดับด้วยต้นไม้ใหญ่ ๆ เป็นที่ร่ม
 รื่น จากทิศทั้ง ๔ มีถนนตัดตรงเข้าไปสู่พระอุโบสถและอาคาร
 ต่าง ๆ ถนนเหล่านี้ประดับด้วยพุ่มไม้และดอกไม้ตามข้างทาง
 เป็นที่เจริญตา ที่ด้านหนึ่งของวัดมีสระสำหรับเก็บน้ำฝนซึ่ง
 ทางวัดกำลังมีบริการชุดขยายให้กว้างและลึกพอเพื่อจะให้เก็บ
 น้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี ใกล้เคียง ๆ กับสระมีโรงเรียนประชาบาลซึ่ง
 ประกอบด้วยห้องยาวและใหญ่ ๓ ห้อง ได้ความว่ามีนักเรียน
 ประมาณ ๔๐ คน แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น ดมัยก่อนมีเพียง
 ห้อง ๆ เดียว ดมัยนี้เป็นโรงเรียนมาตรฐานสำหรับชั้นประ
 ธมปลาย เมื่อเราเฝ้าเข้าไปดูโรงเรียน ไม่เห็นมีโต๊ะหรือ
 เก้าอี้ นัยว่าพระยิมเก้าอี้และม้านั่งไปใช้รับแขกอยู่รอบโบสถ์
 ส่วนโต๊ะเรียนนั้นหาได้ยาก เพราะทั้งทางโรงเรียนและทางฝ่าย

บรรดาด่านศิษย์ของท่าน ทั้งทางขอนแก่นและทางกรุงเทพฯ
เดิมทีเคยวัดในย่านนั้นไม่มี มีแต่วัดเก่าวัดหนึ่งซึ่งตึกหักพัง
มาก เมื่อมีผู้ถวายที่ดินสำหรับสร้างวัดใหม่ “หลวงพ่อใหญ่”
ก็ได้รับเป็นที่ปรึกษาและให้ความเห็น ทั้งเป็นเรี่ยวแรงบอก
บุญแก่คนทั้งหลาย กิจกรรมของวัดจึงได้ดำเนินไปด้วยดีตลอด
มา และบคนก็ขอวัดได้ว่า วัดศรีพิมณมีโรงเรียนสงฆ์และโรง
เรียนฆราวาส มีทั้งนากกและสระน้ำอันจะอำนวยประโยชน์
ใหญ่ยิ่งให้แก่ชาวบ้านโค้น สำหรับกาถายหน้า ท่านเจ้า
คุณคงความหวังไว้ว่า จะขอนำไม้ไผ่ดักแปลงหนึ่ง เพื่อให้
ชาวบ้านมีทางผลิตตะกร้าและเครื่องจักสานอื่น ๆ ขาย เป็น
การเพิ่มพูนรายได้ แต่ท่านจะรับเงินมาจากไหนและเมื่อไร
สำหรับจุดหมายอนันต์ยังเป็นปัญหาอยู่

เราเดินดูวัดพอเมื่อยแล้วก็กลับเข้าไปในโบสถ์ พบ
นักเรียนกำลังเข้ามัสการท่านเจ้าคุณ โดยมีครูใหญ่เป็นผู้นำ
เด็ก ๆ เหล่านี้เข้ามา ออม ๆ เด็ก ๆ อยู่ในเครื่องแบบอันซักไม่
ดูจะสะอาดและไม่ได้รีด โดยมากอายุอยู่ในระหว่าง ๗ ถึง ๓๐
ขวบ ท่านเจ้าคุณให้โอวาทและทักทายปราศรัยโดยควรแล้ว

ก็แจกสมุดคนละเล่ม ๆ แต่ครูนั้นรู้ดีว่ามองเห็นกาตไถล ได้
 ความว่าอยากได้กระดานดำอีกหนึ่งแผ่นและคุ้หนึ่งตั้งด้า-
 หรับโรงเรียน เขาไม้แชนเดื่อและปดอกหมอนปักซึ่งเป็น
 ฝีมือของนักเรียนมาถวายหลวงพ่อ ท่านก็สั่งให้พวกกรุงเทพฯ
 คุ้อีกหนึ่ง เรารับของไว้คนละตั้งสองตั้งและมอบเงินให้ครู
 ไว้เล็กน้อย เป็นการเพิ่มทุนสำหรับกระดานดำและคุ้หนึ่งตั้ง
 ข้าพเจ้าเองอยากจะเป็นคนรวย จะได้จ่ายเงินทำกุศลได้มาก ๆ
 โดยไม่ต้องคิดหน้าคิดหลัง แต่ยังไม่ใจ ชาติก่อนคงทำบุญ
 ไว้น้อย ในชาตินี้จึงมีทรัพย์จากคณิก

ต่อไปนี้จะมีการดมโภชพระพุทธรบาทหินจำลองซึ่งท่าน
 เจ้าคุณได้นำมาเพื่อเป็นสมบัติของวัด พระเชิญชวนให้ญาติ
 โยมทำบุญบิณฑกตามประเพณีนิยม ครั้นแล้วก็อัญเชิญพระ
 บาทชั้นสูง^๕ แกร่คนหามและแห่ไปพร้อมด้วยฆ้องกลองออกจาก
 พระอุโบสถไปยังที่ที่ได้ออไว้สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน ท่าน
 เจ้าคุณให้คำตั้งสำหรับการโบกฐานที่ก่อไว้ แล้วบิณฑกและ
 ประพรมพระพุทธรบาทด้วยน้ำหอม พวกอุบาสกอุบาสิกาที่ยัง
 ไม่ได้ทำการตั้งการะพระพุทธรบาทก็พากันเข้าไปบิณฑกจน

พระพุทธรูปหินนั้นเหลืองอร่ามไปทั้งแผ่น เสร็จการดมโภช
แล้วชาวบ้านนิมนต์ท่านเจ้าคุณขึ้นเสดียงแล้วแห่ท่านกลับไป
ในโบสถ์ เพราะเป็นเวลาเพลพอดี

ตอนบ่ายหลังจากฉันเพล คณะวัดมหาธาตุมีหมาย
กำหนดการที่จะออกเดินทางจากบ้านโต้นไปขอนแก่น เราจะ
ต้องทยอยกันลงเรือข้ามบึงและแม่น้ำไปขึ้นรถที่ฝั่งตะวันออก
และจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจที่จะเดินดึกทุ่งนาไปเช่นเดียวกับ
เมื่อขามา แต่ท่านเจ้าคุณกับพระคณะหนึ่ง จะใช้รถจี๊ปจาก
บ้านโต้นบุกถนนไปทางตะวันตกสู่ถนนหลวงสายมัญจาคีรี ทั้ง
นี้เพราะเมื่อวันมาทอดกฐินนั้น ชาวบ้านได้เตรียมทำทางไว้
ต้อนรับ และได้ออกแรงซ่อมถนนกันเป็นงานใหญ่ หากมีการ
เข้าใจผิดรถจึงไม่ได้เข้าไปถึงวัดศรีพิมด ดังนั้นท่านเจ้าคุณ
จึงต้องลงของศรัทธาชาวบ้านโต้นและผ่านไปชมถนนของเขา
โดยมิให้มีการเสียหน้าใจ ท่านจะไปสมทบกับเราที่วัดกลาง
เมืองเก่า ซึ่งเป็นศูนย์ของการนัดพบในจังหวัดขอนแก่น และ
จะไปถึงที่นั่นในตอนค่ำ

เราเตรียมข้าวของกันเรียบร้อยแล้วก็ดำดามูคนที่บ้าน
 โต้นและเคตตอนชวนไปลงเรือข้ามฝั่ง ต่อจากนั้นนักหิวของย่า
 ฝูงไปตามท้องนาที่แห้งแล้ง ไปคอยลงเรือเด็กข้ามแม่น้ำ การ
 เดินทางช่วงนี้ใช้เวลาสำหรับรอคอยก็นานพอควร และต้อง
 อาศัยยาหอมกันหลายยก พอไปถึงรถ คนแก่บางคนถึงกับล้ม
 พับไปด้วยความเหนื่อยอ่อน ส่วนผู้ที่ยังมีเด็บบังอยู่ในย่ามก็ถูก
 ทุจองค์เอามาแจกกันเป็นโกดาคหล น้ำ กาแฟ และลูกกวาด
 กลายเป็นของดีอย่างยิ่ง จากท่าเรือรถวิ่งไปเป็นเวลาร่วม ๑
 ชั่วโมงกว่าจะถึงขอนแก่น ถนนที่ผ่านเป็นถนนฝุ่นบ้าง ดาด
 บ้าง แต่ก็คิดว่าดีพอใช้ รถถึงวัดกลางโนงจังหวัดขอนแก่น
 เวลา ๑๗.๐๐ น. เศษ เมื่อถึงจุดหมายแล้วพวกเราต่างแยกย้าย
 กันไปหาที่พัก บางคนไปอาศัยอยู่กับผู้ทรงใจในเมือง บางคน
 คนจูงที่แถวศาลาและระเบียบกุฏิ ข้าพเจ้าเองนั้นได้ตกลงใจ
 แยกกับคุณเบียวไปพักที่บ้านคุณปรีชา ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับวัด
 ความจริงอยากจะหนีบรรยากาศอันแจ่มแจ้งของวัดมากกว่า
 อื่น อนึ่งข้าพเจ้ามีกำหนดที่จะต้องจับรถไฟในตอนเช้า ซึ่ง

คุณปรีชารับรองว่าจะตั้งแท็กซี่ไว้ให้และจะช่วยอำนวยความสะดวก
 งดวกลอื่น ๆ โดยไม่รังเกียจ เจ้าของบ้านพร้อมด้วยพี่สาว
 และน้องสาวเป็นขลุ่ยระนาดท่อนหอมอมมุ้งให้ข้าพเจ้าอย่างเรียบ
 ร้อย แถมมัทให้เด็กผู้ติดตามข้าพเจ้าได้อาศัยนอนข้าง ๆ
 ห้องด้วย นับว่าเป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าอาบหน้าเป็ดียนเดื่อผ้าแล้วกลับไปที่วัดกลางใน
 ตอนค่ำ พบเหล่าอุบาสกอุบาสิกาต่างนั่งชุมนุมกันอยู่ที่
 ศาลาใหญ่ เจ้าคุณอาจารย์ซึ่งเพิ่งเดินทางมาถึงนั่งเป็นประ
 ธาน ถ่อมรอบด้วยพระเถรทั้งมาจากวัดมหาธาตุและจาก
 ขอนแก่น ชาวพื้นเมืองเลี้ยงอาหารค่ำและนารอนนำหวานแก่
 พวกเราตามธรรมเนียม ฝ่ายพระก็บอกบุญตามเคย ที่วัดนี้
 ได้สร้างหอพักใหญ่สำหรับสงฆ์ แต่ยังขาดปัจจัยสำหรับทำ
 ประคูน้าต่าง อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าอาวาสมีดำริที่จะ
 สร้างท่าน้ำด้านทะเลสาบสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนของชาววัด
 ท่าน้ำนี้ใครจะทำให้ด้วยงามน่าดูพอควร กะว่าจะต้องใช้เงิน
 ประมาณหมื่นบาทเศษ หากว่าผู้ใดมีศรัทธาจะบริจาคเพื่อ
 ถ้วนรวมสำหรับรายการทั้งสองนี้จะเป็นที่โมทนาสาธุการ

ในเวลาอันไม่นานกรรมาการก็สามารถชื้อยานยนต์เงินที่
เก็บได้ในคืนนี้เป็นค่าประกันต่าง ๒,๓๐๐ บาท ค่าทำน้ำ
๔,๐๐๐ บาท รู้ดีกว่าวัดข้างหาเงินได้ง่ายดายและรวดเร็ว
ปดใจ ในการที่ชาวกรุงเทพฯ และชาวขอนแก่นร่วมกัน
ประกอบกุศลนี้ ช่วยให้เราก่อความคุ้นเคยเป็นกันเองต่อกัน
และกันขึ้นอย่างแปลกประหลาด เรายิ้มแย้มแจ่มใสเข้าหากัน
และหันหน้าเข้าสังสรรค์กันเหมือนพี่เหมือนน้อง ชาวกรุงเทพฯ
นั้น เมื่อได้บริจาคเงินไปแล้วต่างก็ตั้งความหวังไว้ว่า ขอให้
มีโอกาสดังกับมานั่งเล่นที่ศาลาและทำน้ำวัดกลางอีก ตั้งวัน
หนึ่งในอนาคตอันใกล้ ด้วยอุบายของพระ เรากลายเป็น
ชาวขอนแก่นไปแล้วในฉับพลันโดยแทบไม่รู้ตัว

เสร็จการเรียกรวบรวมเงินสำหรับก่อสร้างแล้ว “หลวงพ่อ
ใหญ่” ก็ถูกชักจูงด้วยน้ำเสียงอันแห่งเหวว่า คณะพระ
วัดกลางมีบริการจะเชิญชวนเหล่าอุบาสกอุบาสิกาไปทอดผ้า
ป่าตามวัดอื่นๆ ในขอนแก่นอีก ๑ วัด ทงนมพาทะที่จะรับ
ตั้งพร้อมสรรพ แต่หลวงพ่อเองเสียใจที่จะไปด้วยไม่ได้ ด้วย
เหตุที่ท่านรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัวไม่สบาย ทงมีอาการขัดเจ็บ

ในหน้าอก ตั้งยี่ว่ากำลังจะเป็นหวัด ท่านจึงต้องขอเป็นคน
 แก่และจำวัดแต่หัวค่ำสักคืนหนึ่ง ส่วนบรรดาชาววัดมหาธาตุ
 ที่ติดตามท่านไปนั้น ขอให้ตัดสินใจกันเองว่าใครสมควร
 อย่างไร ผู้ที่ยังมีกำลังวังชาดีอยู่อาจจะไปชมวัดอื่น ๆ ใน
 ขอนแก่นกับคณะที่จะไปทอดผ้าป่าก็ได้ แต่ผู้ที่ตั้งใจไม่ดี
 จะปลัดขิดไปพักผ่อนหลับนอนแต่หัวค่ำก็ไม่ใช่ไร ไม่ต้อง
 กังวลว่าชาววัดกลางจะตำหนิว่าอ่อนแอ จะได้พักผ่อนกำลังสำหรับ
 เดินทางกลับ

จบคำพูดของท่านเจ้าคุณ ชาววัดมหาธาตุต่างบริกษา
 กันเป็นกลุ่ม ๆ ว่า จะยอมเป็นคนแก่หรือยังอยากเป็นคนเก่ง
 ดังเถิดพวกเรากลายเป็นคนแก่กันเป็นแถวๆ ที่ไปทอดผ้าป่า
 คือไปนั้นมีจำนวนน้อย จะไปที่ไหนเมื่อขาดผู้นำก็ออกจะ
 กร่อยรด และต่างคนต่างซุบซิบกันเป็นห้องหลวงพ่อก ถ้า
 ไม่ใช่เพราะไม่สบายจริงๆ เห็นจะไม่มีการยอมแพ้อะไรง่ายๆ
 ยิ่งมาในชนบทเช่นนี้ด้วยแล้ว ท่านไม่เคยปล่อยเวลาให้ผ่าน
 ไปโดยไร้ประโยชน์ หากไม่ไปเยี่ยมเยียนวัดวาอารามและ
 อบรมพระเณรก็ต้องค้นหาธรรมอยู่กับชาวบ้าน จนใคร ๆ

เหนื่อยอ่อนไปหมดแล้วท่านจึงจะเปิดโปรแกรม แม้ว่าร่าง
 ของท่านจะชุ่มฉอม มีแต่หนังหุ้มกระดูกและแม้ว่าท่านจะมี
 อายุย่างเข้าปัจฉิมวัยแล้วก็ดี แต่ทว่าจิตของท่านมีความแข็ง
 แกร่งเป็นพิเศษ ท่านตัดสินใจไปทั่วทิศเพื่อประกอบกิจพระ
 ศาสนา โดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งเคย
 ได้เสมอว่าท่านอดนอนอดฉันได้เก่งยิ่งกว่าใคร ๆ แต่มาครั้น
 นึกถึงว่าท่านจะเจ็บเอาจริง ๆ มีหน้าซำมีอาการไอแห้ง ๆ
 แ่ก ๆ ซึ่งฟังดูไม่เพราะนัก คงแต่ออกจากกรุงเทพ มา
 ท่านได้พักผ่อนน้อยที่สุด การเดินทางก็เป็นเหตุให้ท่านบอบ
 ซ้ำมาก

ข้าพเจ้าโหวดไม่ไปทอดผ้าป่าและกระซิบบอกคุณ
 หมอมุญเ็จ ขอให้ช่วยดูแลท่านเจ้าคุณดี ๆ หน่อย ครั้นแล้ว
 ก็เข้าไปนมัสการลาท่าน ท่านสืมนัดถามความเป็นไปส่วนตัว
 และบอกฝากถวญมายังครอบครัวข้าพเจ้า ๒-๓ คำ แล้ว
 ก็เรียกลูกศิษย์วัยรุ่นคนหนึ่งให้เดินไปส่งข้าพเจ้าที่บ้านพัก การ
 ไปร่วมทอดกฐินกับท่านเจ้าคุณอาจารย์ของข้าพเจ้ามีติดาก
 ดงแต่เพียงนี้

เช้าของวันสุดท้ายที่อยู่ในห้อง ข้าพเจ้าปลุกตนเอง และพียงแค่ก่อนนาฬิกาบอกห้า พี่สาวคุณปรีชาเป็นธุระ ช่วยตั้งเราขึ้น “แทกซ์” ด้วยอริยาไยอันดี ส่วนตัวเจ้าของ บ้านหนุ่มนั้น ปรากฏว่าได้จับรถไฟกลับกรุงเทพฯ แล้วตั้งแต่ ตอนกลางคืน ด้วยเหตุว่าต้องกลับเข้ารับงานที่กรมในกรุงเทพมหานคร

“แทกซ์” ที่เจ้าของบ้านจัดไว้ให้เรา นั้น ทำให้ข้าพเจ้า รู้สึกผิดหวังอย่างมาก เมื่อพูดถึง “แทกซ์” ข้าพเจ้าทบทวน เอาว่า คงจะเป็นยานยนต์ชนิดที่เราเห็นกันในกรุงเทพฯ จะเป็น ๓ ล้อ หรือ ๔ ล้อก็ตามที่ แต่แทกซ์ที่รับใช้ข้าพเจ้า ที่ขอนแก่นคือด้ามล้อถีบ ซึ่งได้อันตรธานไปจากพระนคร นานแล้ว ทำไมชาวอีสานจึงไม่เรียกว่าด้ามล้อถีบ กลับเรียกว่า แทกซ์ก็ไม่ทราบ อย่างไรก็ตาม เจ้าแทกซ์นั้นมันออกจะคับแคบพอสำหรับตัวข้าพเจ้ากับพียงแค่กระเป๋ที่เราต้อง หอบหิ้วคง ๓-๔ ใบ ชวนให้รู้สึกผิดอันหนึ่งไม่สบาย จะ เหลียวหาพาหนะอื่นก็ไม่ มี แล้วก็ดำนักรถไฟอยู่ทีไหนก็ไม่ทราบ แทกซ์จะถีบไปให้ทันเวลาได้หรือ “ดึกเกินไปที่จะไปถึงจะ?” ข้าพเจ้าทวนถามนายผู้ขับ “ไม่นานครับ ประเดี๋ยว

เคี้ยวถึง” เขาตอบ แต่คำว่าประเดี๋ยวเดี๋ยวนี้เราไวใจไม่ได้
ต้องขอให้เขาเร่งฝีเท้าเร็ว ๆ หน่อย แม้กระนั้นก็ยังอดวิตก
กลัวอยู่ตลอดเวลาไม่ได้ อาจจะต้องมาดกรออยู่ที่ขอนแก่น
ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงคงจะแย่นะ

ถึงสถานีรถไฟ ขำพเจ้ารู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่ง ทะเล
ตะวันตกลงจากแท็กซี่ขึ้นไปหารถหนึ่ง พบผู้โดยสารอัดแอ
ไม่ติดกับตอนออกจากกรุงเทพ ฯ มีชาววัฒนธรรม ๕-๖ คน
รวมอยู่ในขบวนรถถัดไปด้วย เมื่อหาที่ว่างได้หนึ่งในขบวน
รถชั้นสอง ขำพเจ้าก็รีบรับเป็นเจ้าของ สิ่งพียงค์ไปนั่งชั้น ๓
ก่อนออกรถ ปรากฏว่ามีเวลาเหลืออยู่ ๒-๓ นาที เขาวิ่ง
ไปซื้อปากท่งโกกกันเป็นจำตะหวน แล้วก็นั่งจมนมกระป๋อง
รับประทานกันเป็นอาหารเช้าอย่างเอร็ดอร่อย “คุณหมอเป็น
คนทานยากใช่ไหมคะ?” เพื่อนอุปาสิกาลูหนึ่งหันมาถาม
ขำพเจ้าอย่างเห็นอกเห็นใจ ขำพเจ้ายิ้มอย่างเจื่อน ๆ แต่
ไม่มีคำตอบ เราผู้กลัวจุลินทรีย์มีแต่กาแฟรองท้องเท่านั้น

รถเดินผ่านสถานีต่าง ๆ โดยไม่มีสิ่งใดสะดุดสายตา
ขำพเจ้า ยิ่งไปกว่าที่ได้เห็นฝูงอู่มดุกเข้าสะพานเดินไปเดินมา

ที่ซานซาตาที่โคราช นึกคิดว่า พวกฝรั่งสมัยใหม่นี้จะ
ปรับตัวเก่ง และเขาอย่างคนไทยกันมาก ๆ

รถเข้าถึงกรุงเทพ ฯ เวลา ๑๗.๐๐ น. ได้เวลาพอดี
สำหรับดู ๆ ที่เพิ่งกลับจากโรงเรียนแะมารับข้าพเจ้าที่
หัวลำโพง และพอถึงบ้านก็มีหมายกำหนดการให้จัดแจง
แต่งตัวไปในงานเลี้ยงรับรองที่สถานทูตนอร์เวย์ ชาววัดกลับ
มาสวมบทบาทเป็นชาวกรุงต่อไป

“ไปเที่ยวอู่ด้านตึกใหม่จะ?” ตามีถามข้าพเจ้าขณะ
ที่นั่งรถไปสถานทูตนอร์เวย์ด้วยกันในค่ำวันที่กลับมาถึงกรุง-
เทพ ฯ นน

“ไม่สนุกเหมือนไปกับนักการทูตหรอกคะ” ข้าพเจ้า
ตอบเป็นเชิงประชดสามี แต่ความจริงก็เป็นเช่นนั้น การไป
“เที่ยว” อู่ด้านของข้าพเจ้า หากความสนุกมิได้ มีหน้าซำยัง
ได้สัมผัสความลำบากอย่างแสนสาหัส แต่ถ้าจะพูดว่าไปเปิด
หูเปิดตาจนแฉะก็พอฟัง การไปอู่ด้านครั้งนี้เป็นโอกาสให้
ข้าพเจ้าได้ได้เห็นในสิ่งแปลก ๆ ซึ่งเป็นที่คนตาดีใจ.....
ความเอือมเพื่อแผ้วของชาวบ้าน ความเป็นกันเองและความ

มีเมตตาของชาวไทย ความร่วมสามัคคี ความไม่ถือ
 เพศชั้นถือเหล่า ความเสียสละเพื่อส่วนรวม จะเห็นได้
 อย่างชัดเจนในสังคมของวัด ภายใต้อหังคารโบสถ์ คนต่าง
 วัยต่างชั้นร่วมกันร่วมนอนร่วมทำบุญกันอย่างแน่นแฟ้น และ
 ตั้งสัจจกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ไม่มีใครเขม่นใคร หรือวาง
 ทำอวดดีอวดสงวนอวดรวย บรรยากาศอันเกิดจากความ
 เต็มอกภาคและความไม่มีทิฐิมานะเช่นนั้น ก่อให้เกิดความ
 เย็นใจ สบายใจเป็นที่ยิ่ง ไซ้แต่เท่านั้น การไปทอดกฐิน
 เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ไปเห็นชีวิตในชนบท ซึ่งจะคงอยู่ใน
 ความทรงจำของข้าพเจ้าอีกเป็นเวลานาน นอกจากนั้นแล้ว
 ยังได้เพิ่มศรัทธาในชาติและศาสนาแก่ข้าพเจ้าเป็นทวีคูณ ใน
 ท่ามกลางความปั่นป่วนปรวนแปรของโลก ในท่ามกลางความ
 หวาดหวั่นเกรงกลัวและความเสื่อมทั้งปวง ข้าพเจ้าจะยึด
 ศาสนาด้วยศรัทธาเป็นเครื่องอบอุ่นในดวงจิต.....ศรัทธาใน
 ชาติที่ว่า พี่น้องชาวไทยเป็นผู้นำรัก เป็นผู้มีเมตตา มีใจ
 โอบอ้อมและเป็นผู้รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ศรัทธาใน

คำสอนที่ว่า เราไม่เพียงแต่มีพระพุทธและพระธรรมอันล้ำค่า
 แต่มีพระสงฆ์เป็นผู้สืบคำสอนและเป็นผู้นำในการบำเพ็ญตน
 เพื่อผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ในสมัยโบราณ วัดเป็น
 ศูนย์แห่งการศึกษา แม้ในเวลานี้ยังต้องอาศัยสถานที่ในวัด
 เป็นสถานที่เรียน ในชนบทยิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง วัดเป็นเครื่อง
 แฉ่งออกซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย วัดเป็นที่รวม
 ทุกอย่าง แม้ถึงการตั้งคม ทุกชั้น ทุกวัย กุศบุตรทั้งหลาย
 ได้ฟังพระสงฆ์สำหรับสั่งสอนในการอ่านเขียนตลอดจนการ
 อบรมจิตใจ ในสมัยปัจจุบัน เราได้ฟังพระสงฆ์สำหรับ
 พัฒนาการท้องถิ่น สำหรับแจกจ่ายวัฒนธรรม สำหรับให้
 คนทั้งประเทศได้รู้จักและประสานสัมพันธ์กัน เมื่อได้ไปเห็น
 ผลงานของพระ ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะรู้สึกปลื้มปิติยินดี
 พระผู้ครองผ้าเหลืองถูกดำเนินมาทุกยุคทุกสมัย บางคนหาว่า
 ท่านเป็นกาฝากไม่ทำอะไร ดีแต่จะขอข้าวสุกชาวบ้านกิน
 บางคนก็หาว่าท่านไม่ใช่อรหันต์ ยิ่งเต็มไปด้วยกิเลสไม่น่า
 นับถือ ร้ายยิ่งกว่านั้น บางองค์ที่มีลูกศิษย์ลูกหามาก ยังมี

หวังที่จะถูกเฟื่องถึงว่าช่องผู้คนเพื่อบาร์มีตัวคน แต่
 สำหรับข้าพเจ้านั้น มีความแน่วแนใจแล้วว่า ถึงแม้พระจะ
 เป็นเดิม่อนกาฝากหรือจะยังไถดจากความเป็นอรหันต์เพียงใด
 ก็ตาม ก็นับว่าท่านได้ทำประโยชน์อันดีแล้วแก่สังคม อัน
 วัตรกับบ้าน ยังเป็นที่พักพิงซึ่งกันและกัน เข้าในหลักที่ท่านว่า

วัดจะดี	มีหลักฐาน	เพราะบ้านช่วย
บ้านจะสวย	เพราะมีวัด	ดัดนิสัย
บ้านกับวัด	ผลักดันช่วย	อำนวยความสะดวก
ถ้าขัดกัน	ก็บรรลัย	ทั้งสองทาง

“บ้านกับวัด ผลัดกันช่วย อำนวยความสะดวก” ความข้อ
 เป็นที่ประจักษ์แก่คณะทอดกฐินบ้านโศกเป็นอย่างดี ในกา
 ต่อๆไป แม้ว่าเราจะได้กลับไปเยี่ยมบ้านโศกอีกหรือไม่ก็ตาม
 เราต่างคนต่างยึดมั่นในอุดมคติของท่านเจ้าคุณอาจารย์ทว่า
 เกิดมาเป็นคน ให้เร่งประกอบกิจเพื่อประโยชน์ตน
 และประโยชน์ของผู้อื่น ตราบใดที่เรายังสามารถ เรา
 จักทำบุญทำกุศลในพระศาสนา เพื่อให้ตัวเราอยู่เป็น
 สุข และเพื่อชาติของเราอยู่เป็นสุข

— พิมพ์ที่ รท.ประจักษ์วงศ์ 58 ซอยสะพานพุทธฯ ถนนบุรี นายถนอม กลิ่นแก้ว ผู้พิมพ์และโฆษณา —